

INSTITUT ZA JAVNO ZDRAVLJE NIŠ

**ANALIZA ZDRAVSTVENOG STANJA STANOVIŠTVA
TOPLIČKOG OKRUGA (OBLASTI)
U PERIODU 2016-2022.GOD.**

Niš, decembar 2023.

UVOD	3
1. DEMOGRAFSKI I SOCIO-EKONOMSKI POKAZATELJI	5
1.1. Vitalno-demografske karakteristike	5
1.1.1. Teritorija i stanovništvo	5
1.1.2. Starosna i polna struktura	6
1.1.3. Rađanje i obnavljanje stanovništva	8
1.1.4. Smrtnost stanovništva (mortalitet)	9
1.1.5. Prirodni priraštaj	15
1.1.6. Skopljeni i razvedeni brakovi	16
1.2. Socijalno-ekonomski pokazatelji	16
2. OBOLEVANJE STANOVNIŠTVA (MORBIDITET)	19
2.1. Vanbolnički morbiditet	19
2.1.1. Zdravstvena zaštita odraslih (opšta medicina i medicina rada)	19
2.1.2. Služba za zdravstvenu zaštitu predškolske dece	21
2.1.3. Služba za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine	23
2.1.4. Služba za zdravstvenu zaštitu žena	25
2.1.5. Služba za zaštitu i lečenje bolesti usta i zuba	27
2.2. Bolnički morbiditet i mortalitet	28
3. ORGANIZACIJA, KADROVI, RAD I KORIŠĆENJE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE	32
3.1. Mreža zdravstvenih ustanova i kadrovi	32
3.2. Rad i korišćenje zdravstvenih kapaciteta	34
3.2.1. Rad i korišćenje primarne zdravstvene zaštite	34
3.2.1.1. Služba za zdravstvenu zaštitu odraslog stanovništva	34
3.2.1.2. Služba za zdravstvenu zaštitu predškolske dece	35
3.2.1.3. Služba za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine	36
3.2.1.4. Služba za zdravstvenu zaštitu žena	37
3.2.1.6. Služba za zaštitu i lečenje bolesti usta i zuba	38
3.2.2. Rad i korišćenje bolničke zdravstvene zaštite	39
ZAKLJUČCI I PREDLOG MERA	40
PRILOG	45
4. STANJE ŽIVOTNE SREDINE	50
4.1. Kvaliteta vazduha	50
4.3. Zdravstvena ispravnost namirnica i predmeta opšte upotrebe	50
4.4. Higijensko-sanitarni nadzor nad objektima za društvenu ishranu	51
4.5. KONTROLA KVALITETA VODE	52
4.5.1. ZDRAVSTVENA ISPRAVNOST VODE ZA PIĆE	52
4.5.1.1. Vodosnabdevanje na teritoriji TOPLIČKOG OKRUGA	53
4.5.2. ZDRAVSTVENA ISPRAVNOST BAZENSKIH VODA 2021	56
ZAKLJUČAK VODE ZA PIĆE I BAZENI	59
5. EPIDEMIOLOGIJA	60
5.1. Kretanje zaraznih bolesti	60
5.3. Kretanje bolničkih infekcija	73
5.4. Obolovanje i umiranje od masovnih hroničnih nezaraznih bolesti	73
5.4.1. Obolovanje i umiranje od malignih tumora	75
5.4.2. Obolovanje i umiranje od šećerne bolesti	76
5.4.3. Obolovanje i umiranje od akutnog koronarnog sindroma	78

UVOD

Zdravstveno stanje je «*opis i/ili merenje zdravlja pojedinca, grupe ili celokupne populacije prema prihvaćenim standardima uz pomoć zdravstvenih indikatora*».

Zdravstveni indikatori ili pokazatelji su osnovni instrumenti pomoću kojih se procenjuje stanje zdravlja stanovništva. Idealnog zdravstvenog indikatora (validan, objektivan, senzitivan i specifičan) nema, bez obzira na napore koji su u traganju za objektivnim merilima zdravlja učinjeni kroz vekove.

Paralelno sa razvojem društva menjao se i pristup zdravlju. Procena (analiza) zdravstvenog stanja stanovništva prolazila je kroz **više faza**, a u skladu sa nastalim promenama, menjali su se i pokazatelji korišćeni za procenu zdravlja populacije.

Poslednjih decenija menja se pristup merenju zdravstvenog stanja stanovništva od „negativnog“ (fokusiranog na bolest) ka „pozitivnom“ aspektu zdravlja koji je zasnovan na percepciji zdravlja, funkcionisanju i mogućnosti adaptacije u životnoj sredini. Ovakav pristup podrazumeva da se za procenu koriste pokazatelji životnog stila i kvaliteta života.

U isto vreme, sa pojavom tzv. «pokreta za indikator», došlo je do značajnih pomaka u ovoj oblasti javnog zdravstva. «Pokret za indikator» su započele Ujedinjene nacije, ali je nastavljen i unapređen kroz programe razvoja indikatora koje vodi Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Insistira se na tesnoj povezanosti zdravlja i ekonomskog rasta, pa su i preporučeni pokazatelji koji mere vrednosti u zdravlju dobijene za uloženi novac (VFM - „value for money“).

Većina novijih indikatora jesu kompozitni pokazatelji (složene mere zdravlja) za koje bi, prema preporukama iz literature, trebalo koristiti termin „indeks“ zdravlja. U Srbiji se po prvi put pristupilo određivanju DALY indeksa 2003.god. u okviru projekta koji je finansirala EU pod rukovodstvom Evropske agencije za rekonstrukciju.

Zdravstveni informacioni sistem (u našoj zemlji) se menjao, ali sporo i često nefunkcionalno, tako da ne obezbeđuje dovoljno adekvatnih i kvalitetnih podataka koji bi pratili promene u načinu merenja/procene zdravstvenog stanja stanovništva, manjih teritorijalnih celina.

Ciljevi procene zdravstvenog stanja stanovništva su:

- očuvanje i unapređenje zdravstvenog stanja stanovništva
- praćenje promena zdravstvenog stanja tokom vremena
- identifikovanje prioritetnih zdravstvenih problema
- uočavanje i analiza razlika između pojedinih teritorija ili populacionih grupa
- preispitivanje zdravstvene politike, strategije zdrav. zaštite i zdravstvene tehnologije
- unapredjenje menadžmenta u zdravstvu.

Kao **izvor podataka** korišćeni su: podaci i publikacije Republičkog zavoda za statistiku (www.stat.gov.rs), izveštaji rutinske zdravstvene statistike (koje prema Zakonu o evidencijama u zdravstvu, sve službe zdravstvenih ustanova dostavljaju Centru za informatiku i biostatistiku u zdravstvu IZJZ-Niš), dostupne baze podataka formirane iz individualnih statističkih izveštaja, Izveštaj o radu Instituta i baza podataka o zaraznim bolestima i imunoprofilaksi, populacioni registri za neka od hroničnih masovnih nezaraznih bolesti, podaci SZO i EUROSTATA

(<http://www.euro.who.int/hfadb>)
(<https://gateway.euro.who.int/en/datasets/european-health-for-all-database/>)
(<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>)

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Srbiji sproveden je od 1. do 22. oktobra 2022 godine. Rezultati popisa predstavljaju vrlo vredan izvor informacija za analizu zdravstvenog stanja. U ovoj analizi korišćene su i procene broja stanovnika (ukupno i prema populacionim grupama) Zavoda za statistiku Republike Srbije, dostupne na zvaničnom sajtu.

Publikacije Republičkog zavoda za statistiku, koje sadrže podatke i/ili indikatore na opštinskom i nivou Nišavske i Topličke oblasti, nisu više dostupni u momentu analize. Stoga je, kao osnovni izvor informacija, korišćena baza podataka Zavoda za statistiku R. Srbije.

Materijal dostavljen od strane centara Instituta koji pripadaju oblasti *epidemiologije* i *higijene* deo je ove analize u izvornom obliku, izuzev minimuma tehničkih korekcija. Analiza zdravstvenog stanja stanovništva Topličkog okruga bazirana je na rutinskim podacima demografske i zdravstvene statistike i predstavlja praćenje i nadzor nad stanjem zdravlja stanovništva ovog područja.

Kako bi analiza bila kvalitetnija, većina pokazatelja, je prikazana za sedmogodišnji period (2016-2022.god.), kada se mogu pratiti i trendovi. Rad zdravstvenih ustanova je sagledan globalno i samo za stanovništvo Topličkog okruga, jer detaljne analize radi Centar za analizu, planiranje i organizaciju zdravstvene zaštite.

Na samitu održanom septembra 2015.godine, Ujedinjene nacije su usvojile rezoluciju nazvanu Agenda 2030. Agenda 2030 je univerzalna strategija i od država potpisnica očekuje se da mobilisu sve svoje resurse kako bi ciljevi bili ostvareni do 2030.godine. Sadrži 17 ciljeva koji uključuju tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Indikatori ciljeva održivog razvoja mogu se naći na zvaničnom sajtu UN <https://unstats.un.org/sdgs/>

Lista sadrži 232 pokazatelja o kojima je postignut opšti dogovor.

Globalna referentna lista sa 100 osnovnih zdravstvenih pokazatelja standardni je skup osnovnih pokazatelja kojima globalna zajednica daje prioritet kako bi pružila sažete informacije o zdravstvenoj situaciji i trendovima, uključujući odgovore na nacionalnom i globalnom nivou.

Drugo izdanje ove liste (2018.god.) nadovezuje se na prethodni rad međuagencijske radne grupe koju su globalni zdravstveni lideri naručili da smanje teret izveštavanja.

Lista pokazatelja za 2018. godinu sadrži izmene i dopune indikatora i elemenata metapodataka kako bi odražavali preporučene indikatore zdravlja i zdravstvene pokazatelje ciljeva održivog razvoja, uključujući univerzalnu zdravstvenu pokrivenost.

Opšti cilj *Globalne referentne liste* je da služi kao normativno uputstvo za izbor standardnih pokazatelja i njihovih definicija koje zemlje i partneri mogu da koriste za praćenje u skladu sa svojim zdravstvenim prioritetima i resursima.

Lista uključuje izbor prioritetnih indikatora koji se odnose na **4 domena**, a koji uključuju *zdravstveno stanje, faktore rizika, pokrivenost uslugama i zdravstvene sisteme*.

Prva tri pogлавља izradila dr Svetlana Stević, specijalista socijalne medicine.

1. DEMOGRAFSKI I SOCIO-EKONOMSKI POKAZATELJI

1.1. Vitalno-demografske karakteristike

1.1.1. Teritorija i stanovništvo

Prema Popisu stanovništva 2022.godine, Toplički okrug/oblast je površine 2231 km². Na toj površini, u 267 naselja sa 28824 domaćinstva, živi 77341 stanovnika. Gustina naseljenosti je 34,7/km². Prosečno domaćinstvo broji 3 (2,7) člana, što je posledica brojnih samačkih domaćinstava (28,2%) i porodica sa jednim detetom.

Procena Republičkog zavoda za statistiku je da 2022.godine (sredinom godine), u Topličkom okrugu broj stanovnika iznosi 77649.

Vitalno-demografske karakteristike

- ❖ Demografski *vrlo staro* stanovništvo
- ❖ *Niska* opšta stopa fertiliteta i nataliteta
- ❖ *Visoke* opšte stope mortaliteta
- ❖ *Negativan* prirodni priraštaj
- ❖ Očekivano trajanje života sve *duže*
- ❖ *Veoma niske* stope mortaliteta odojčadi
- ❖ Vodeći uzroci smrti su *KVB, tumori i nedovoljno definisana stanja*

Tabela 1. Broj stanovnika na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga, 2016-2022.god.

GODINA	TERITORIJA	
	Toplički okrug	Nišavski okrug
2016	86327	366056
2017	85287	364157
2018	84252	362331
2019	83200	360494
2020	82067	357920
2021	80765	357920
2022	77649	344877

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2015-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Na teritoriji Topličkog okruga, između 2016. i 2022. godine broj stanovnika se konstantno blago smanjuje (Tabela 1), prosečno godišnje za 1.240 (indeks 2022/2016.=89,9%).

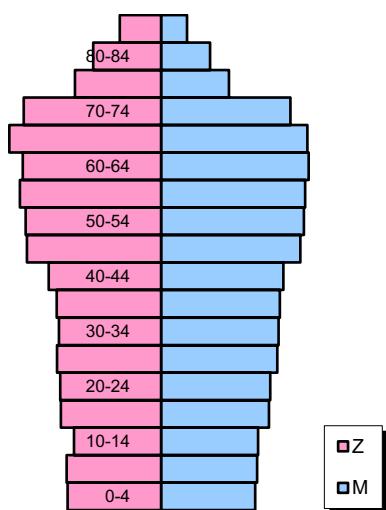
1.1.2. Starosna i polna struktura

Analiza bioloških karakteristika stanovništva služi za procenu prioritetnih zdravstvenih potreba. Ona je osnov za planiranje mera zdravstvene zaštite i razvoj zdravstvenih resursa. Raspodela stanovništva, prema polu i životnom dobu, slikovito se prikazuje piramidom starosti (drvo života, arbor vitae). Već duže vreme, oblik piramide je izmenjen i ona sve više poprima izgled «urne» (Grafikon 1), karakterističan za demografski staro stanovništvo.

Tabela 2. Stanovništvo Topličkog okruga prema starosti i polu, 2022.god.

Starost	Ukupno	M	Ž
0	736	370	366
1-4	2991	1499	1492
5-9	3790	1911	1879
10-14	3662	1928	1734
15-19	4136	2145	1991
20-24	4178	2169	2009
25-29	4377	2309	2068
30-34	4372	2337	2035
35-39	4439	2362	2077
40-44	4665	2430	2235
45-49	5439	2771	2668
50-54	5538	2842	2696
55-59	5673	2865	2808
60-64	5690	2938	2752
65-69	5927	2909	3018
70-74	5309	2575	2734
75-79	3066	1350	1716
80-84	2320	971	1349
85 i više	1341	516	825
UKUPNO	77649	39197	38452

Izvor: Procena Zavoda za statistiku R. Srbije, baza podataka

Grafikon 1. Piramida starosti stanovništva Topličkog okruga, 2022. god.

Procena za 2022.godinu pokazuje da je na teritoriji Topličkog okruga prisutna pozitivna **stopa maskuliniteta** – 1019 muškarca na hiljadu žena, što je indirektni pokazatelj lošijeg zdravlja i socijalnog statusa ženske populacije (Tabela 2). U opštinama Blace, Žitoradja i Kuršumlija zabeleženo je isto stanje. Samo Prokuplje ima negativnu stopu maskuliniteta (979 muškaraca na hiljadu žena).

Stanovništvo Topličkog okruga/oblasti spada u kategoriju vrlo starog stanovništva.

Srbija je u evropskom vrhu po broju starijih od 65 godina iza Italije, Nemačke, Portugala i Grčke, a trend starenja stanovništva traje duže od decenije baš kao na prostoru cele Evrope.

Populaciona starost se procenjuje na osnovu više različitih parametara. Stanovništvo je *vrlo staro* ako je **zrelost stanovništava** (procentualno učešće osoba starih 65 i više godina u ukupnoj populaciji) veća od 10%. Prema podacima za period 2016-2022.god. na teritoriji Topličkog okruga bilo je, prosečno, 22,7% stanovnika ove starosne grupe, a 2022. godine 179631ili 23,1% (Tabela 3).

Na teritoriji Evropske unije **2019.** godine bilo je 20,3% starijih od 65 godina. Najviše u Italiji – 22,8%, a zatim u Grčkoj – 22%, Portugaliji – 21,8% i Finskoj – 21,8%. Srbija sa 20,4% starijih od 65 godina je neznatno iznad proseka. Na dnu liste nalaze se Turska (8,8%), S. Makedonija (14,1%), Albanija (14,1%), Irska (14,1%) i Island (14,2%).

Indeks starosti za Toplički okrug, u analiziranom periodu, je u konstantnom porastu i 2022.godine iznosi 154,4 (više nego u Srbiji - 149,7, a manje nego u Nišavskom okrugu 158,4).

Tabela 3. Pokazatelji starenja stanovništva Topličkog okruga u periodu 2016-2022.god.

Osnovni pokazatelji starenja	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
% starijih od 65 godina	21,7	22,1	22,6	23,0	23,2	23,2	23,1
Indeks starenja	148,7	150,8	152,4	153,4	154,3	154,5	154,4
Prosečna starost	43,8	43,9	44,0	44,2	44,3	44,1	44,3

Izvor: Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Prosečna starost preko 30 godina označava odmakao proces starenja populacije. Prema kriterijumu prosečne starosti, stanovništvo Topličkog okruga/oblasti spada u *staro stanovništvo*. Prosečna starost u periodu 2016-2022. godine iznosi 43,2 godine. Poslednje kalendarske godine njena vrednost je 44,3 (Tabela 3). Iste godine u Srbiji je 43,8, a u Nišavskom okrugu 44,2.

Tabela 4. Struktura stanovništva (%) Topličkog okruga prema Sündberg-u, 2016-2022.

STAROST (godine)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
0-14	14,1	14,0	13,9	13,9	13,8	13,9	14,4
15-49	42,8	42,6	42,4	42,2	42,1	42,1	40,7
50 i više	43,1	43,4	43,7	43,9	44,1	44,0	44,9
UKUPNO	100,0

Prema starosti, stanovništvo Topličkog okruga pripada **regresivnom** biološkom tipu (Sündberg). Učešće mlađih od 15 godina i osoba srednjeg životnog doba (15-49) se smanjuje (Tabela 4). Prosek **Evropske unije 2016.god.** je 15,6% stanovništva uzrasta 0-14 godina. Osobe starosti 50 i više godina čine preko 40% ukupnog stanovništva i njihov broj raste.

1.1.3. Radanje i obnavljanje stanovništva

Promene broja stanovnika uslovljene su fenomenima radjanja i umiranja, kao i *migratornim* kretanjima. Prirodno kretanje stanovništva, pored produženja životnog veka, je osnovni činilac koji utiče na formiranje starosne strukture. Na ovaj oblik kretanja stanovništva utiču nasledni i socijalno-ekonomski faktori, obolevanje, sklapanje i razvodi brakova, razvoj zdravstvene službe, kao i drugi činioци.

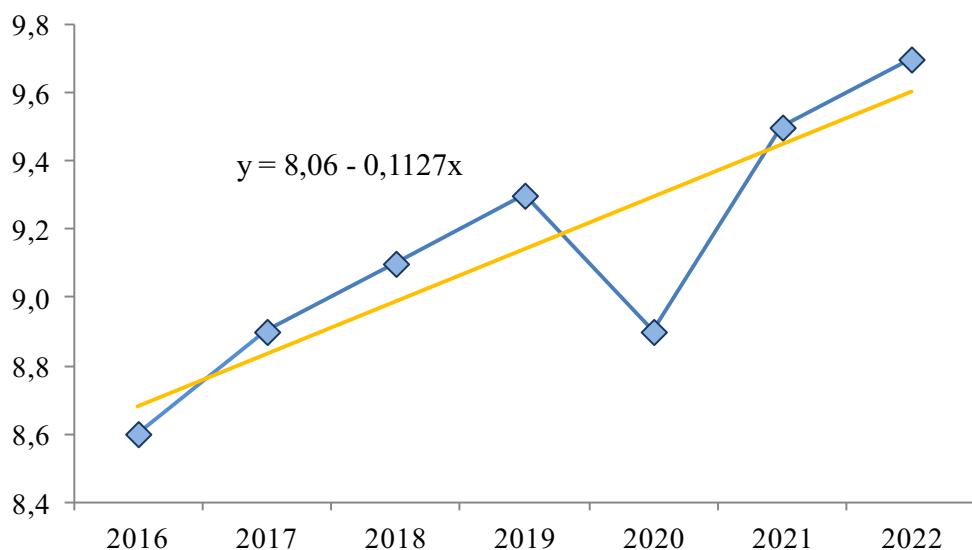
Tabela 5. Stopa nataliteta i opšta stopa fertiliteta u Topličkom okrugu 2016-2022. god.

Parametri radanja	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj stanovnika	86327	85287	84252	83200	82067	80765	77649
Broj živorodenih	739	758	768	770	732	770	752
Stopa nataliteta	8,6	8,9	9,1	9,3	8,9	9,5	9,7
Broj žena 15-49 god.	17578	17297	16976	16661	16364	16088	15083
Opšta stopa fertiliteta	42,0	43,8	45,2	46,2	44,7	47,9	49,9
Stopa ukupnog fertiliteta	1,55	1,60	1,64	1,68	1,63	1,74	1,84

Izvor: Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Niska **opšta stopa fertiliteta** (manja od 50%) doprinosi negativnom trendu prirodnog kretanja stanovništva. Prethodnih sedam godina, na teritoriji Topličkog okruga, stopa fertiliteta pokazuje porast uz blage varijacije (Tabela 5). Prosečna opšta stopa fertiliteta za period 2016-2022.god. iznosila je 45,7%.

Stopa ukupnog fertiliteta (broj dece po ženi) u Topličkom okrugu/oblasti postepeno se povećava (od 1,55 do 1,84 2022.god.). Starost majke pri radjanju prvog deteta je preko 25 godina (65,8% živorodjenih 2022.god.). U R. Srbiji i Beogradu njena vrednost je nešto viša.. U većini razvijenih zemalja stopa ukupnog fertiliteta od 2,1 smatra se nivoom fertiliteta koji obezbeđuje prostu reprodukciju stanovništva (zamenu generacija).

Grafikon 2. Trend stope nataliteta Topličkog okruga, 2016-2022.godine

Toplički okrug, kao i Nišavski, predstavlja *niskonatalitetno* područje. Stopa nataliteta ispod 12‰ smatra se nepovoljnom stopom. U periodu 2016-2022. stopa nataliteta u Topličkom okrugu varira izmedju najmanje – 8,6 ‰, zabeležene 2016.godine i *najviše* - 9,7‰ registrovane 2022.godine (Tabela 5). Trend je blago pozitivan.

Stopa nataliteta je **2020.godine u Evropskoj uniji (EU 28)** iznosila 9,5‰, u Nemačkoj 9‰, Finskoj 11‰, Švedskoj 12‰, Hrvatskoj 9‰, Sloveniji 9‰, Turskoj 15‰, Srbiji 9‰.

1.1.4. Smrtnost stanovništva (mortalitet)

Opšta stopa mortaliteta preko 11‰ karakteriše *visok mortalitet*, a ukoliko vrednosti prelaze granicu od 15‰ kategorije se kao *vrlo visoka stopa*.

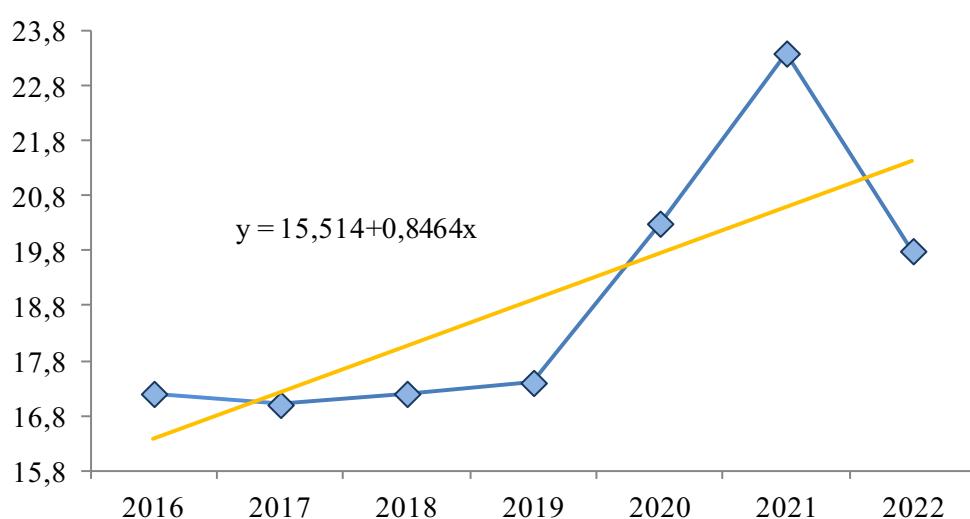
Tabela 6. Opšta stopa mortaliteta u Topličkom okrugu, 2016-2022.godine

Godina	Broj umrlih	Stopa na 1000 stanovnika	SDR* ukupno
2016	1484	17,2	1714,4
2017	1448	17,0	1509,1
2018	1445	17,2	1491,9
2019	1445	17,4	1485,1
2020	1663	20,3	...
2021	1887	23,4	...
2022	1537	19,8	...

Izvor: Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

* Evropska standardna populacija iz 2013.god. (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/>)

Opšta stopa mortaliteta u Topličkom okrugu iznosi preko 15‰. od 2011.godine. Najviša stopa je iznosila 23,4 promila, a zabeležena je 2021.godine (Tabela 6).

Grafikon 3. Trend opšte stope mortaliteta na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

U EU(28) opšta stopa mortaliteta je **2021.god.** iznosila **11,8/1000** stanovnika, a u R. Srbiji je 20‰.

Očekivano trajanje života na rođenju je jedan od najboljih pokazatelja zdravstvenog stanja stanovništva. **Evropska unija (28 zemalja), 2021.godine** : za muškarce 77,2 godine, a za žene 82,9 godina. Očekivano trajanje života za oba pola (M:Ž) na rođenju je 2021. godine preko 80 godina u: Španiji (80,3:86,2), Luksemburgu (80,5:84,8), Malti (80,8:84,3), Švedskoj (81,3:84,9), Švajcarska (81,8:85,8), Norveškoj (81,6:84,7). Najniže u Evropi je preko 70 godina, prema dostupnim podacima. Iste godine očekivano trajanje života na rođenju u Hrvatskoj iznosi za muškarce 73,6 godina, a za žene – 79,8, u Sloveniji 77,7 i 83,8 godine, u Poljskoj 71,6 i 79,6. U Japanu, još 2016.godine, očekivano trajanje života na rođenju je bilo 83,8 godina.

Tabela 7. Očekivano trajanje života na rođenju u Topličkom okrugu, 2016-2022. god.

Pol	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muško	71,9	73,0	73,6	71,9	69,8	69,5	72,1
Žensko	77,1	76,2	76,2	77,6	75,6	74,5	77,1

Izvor: : Zavod za statistiku R.Srbije, baza podataka (procena)

Zdravstveno-statistički godišnjak Srbije Batut

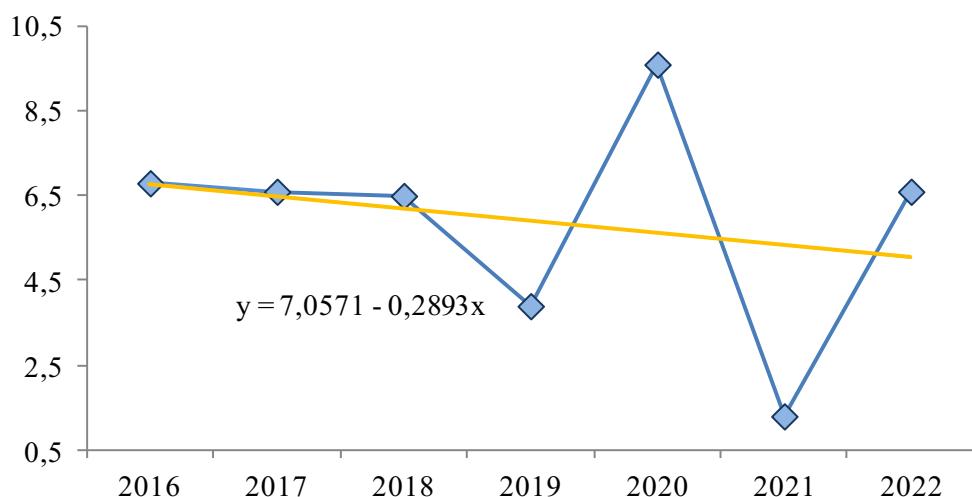
Na teritoriji Topličkog okruga, u periodu od 2016-2022 godine, očekivano trajanje života se postepeno povećava (Tabela 7). Razlika u očekivanom trajanju života između muškaraca i žena u Topličkom okrugu je 5 godina. Očekivano trajanje života muškaraca i žena je blago variralo, tako da 2022.godine iznosi 72,1 godina za muškarce i 77,1 za žene (baza podataka Republičkog zavoda za statistiku: skraćene aproksimativne tablice mortaliteta).

Među pokazateljima zdravstvenog stanja, **mortalitet odojčadi** je najpoznatiji, široko prihvaćen i za mnoge zemlje sveta, još uvek vrlo osjetljiv indikator zdravlja, ne samo odojčadi, već i celokupne populacije. On odražava i nivo zdravlja majke, nivo antenatalne i postnatalne zaštite majke i deteta, politiku planiranja porodice, higijenske prilike i uopšte, nivo socijalno-ekonomskog razvoja društva. Pored toga, stopa smrtnosti odojčadi je koristan indikator u proceni dostupnosti, korišćenja i efektivnosti zdravstvene zaštite, a time i organizacije i kvaliteta rada zdravstvene službe.

Postoje velike razlike u visini stope mortaliteta odojčadi između bolje i slabije razvijenih područja, kao i određenih populacionih grupa različitog socijalno-ekonomskog stanja, unutar svake zemlje. Generalno se može reći da je smrtnost dece u prvoj godini života visoka u nerazvijenim zemljama, a niska u razvijenim sredinama, gde je usled boljeg životnog standarda i kontrole egzogenih noksi postala indikator, prvenstveno, perinatalne zaštite.

U periodu od 2016-2022.godine na teritoriji Topličkog okruga **stopa mortaliteta odojčadi** se menja, ali ima blago negativni trend – $y=7,1-0,30x$ (Grafikon 4), tako da je 2021.godine iznosila 1,3‰ i 2022.godine 6,6‰. Stope smrtnosti odojčadi se smatraju *niskim* ukoliko je njihova vrednost manja od 30‰, a *veoma niske stope* su ispod 18‰. **Cilj SZO za evropski region do 2020.godine** je da smrtnost odojčadi bude ispod 20‰, a ako je taj cilj ostvaren treba težiti da bude **manja od 10‰**.

Stopa smrtnosti odojčadi **2021. godine u Evropskoj uniji** bila je samo **3,2‰**. Najniže stope imale su Crna Gora – 1,4‰, Švedska, Finska i Slovenija - 1,8‰, Norveška– 1,9‰. Stopa mortaliteta odojčadi je manja od 10‰ i u Srbiji 4,7‰, što govori o napretku u zdarvstvenoj zaštiti najmladijih. Iste godine je umrlo 9,1 odojčadi na 1000 živorodjene dece u Turskoj.

Grafikon 4. Trend stope mortaliteta odojčadi, Toplički okrug, 2016-2022.god.

Struktura umiranja odojčadi prema starosti je najbolji pokazatelj dejstava egzogenih i endogenih faktora kao uzroka smrti.

Tabela 8. Stopa mortaliteta odojčadi Topličkog okruga, 2016-2022.god.

PARAMETRI	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj ukupno rođene dece	746	765	772	776	735	775	755
Broj živorodjenih	739	758	768	770	732	770	752
Broj mrtvorodjenih	7	7	4	6	3	5	3
Stopa mortinataliteta	9,4	9,1	5,2	7,7	4,1	6,5	4,0
Broj umrle odojčadi	5	5	5	3	7	1	5
Stopa mortaliteta odojčadi	6,8	6,6	6,5	3,9	9,6	1,3	6,6
Broj umrle odojčadi 0-6 dana	4	2	3	...	...	...	...
Perinatalna smrtnost	11	9	7	...	...	...	...
Stopa perinatalnog mortaliteta	14,7	11,8	9,1	...	...	...	...
Stopa ranog neonatalnog mortaliteta	5,4	2,6	3,9	...	...	...	...

*Izvor: Baza podataka o rodjenima i umrlima Instituta za javno zdravje Niš

U okviru mortaliteta odojčadi posebno se prate:

- ***neonatalna smrtnost***
- ***postneonatalna smrtnost***.

Na rani neonatalni mortalitet deluju, skoro isključivo, endogeni faktori, nedonešenost i povrede pri porođaju, dok su česti uzroci umiranja odojčadi u postneonatalnom periodu faktori spoljne sredine. Na njih se može značajnije uticati putem unapredjenja kvaliteta zdravstvene zaštite, preventivne podjednako kao i kurativne.

Stopa ranog neonatalnog mortaliteta je nešto oko 5% u periodu 2013-2019.godina. U 2019.godini sva tri odojčeta su umrla u prvoj nedelji života – stopa 3,9% (Tabela 8).

Stopa rane neonatalne smrtnosti **u Evropskom regionu 2014.** bila je 3,2%, a u Evropskoj uniji – 1,8%. Razvijene zemlje (Finska,Norveška, Švedska, Nemačka, Austrija) imaju niske stope (manje od 2%). **Stope u 2018.godini** iznose: Slovenija –0,9%, Hrvatska – 2,4%, Srbija – 2,8%, Nemačka – 1,8%, Finska – 1,3%, Austrija – 1,6%, Švedska – 0,9%, Norveška – 1,3%.

Stopa mortinataliteta ili mrtvorodenosti je indeks kasne fetalne smrti (posle 28 nedelja trudnoće) i predstavlja broj mrtvorodjenih na 1000 ukupno rođene dece. Na visinu stope mortinataliteta utiču brojni faktori: nepovoljna telesna građa majke, pol deteta (više je mrtvorodene muške dece), pušenje majke, određene bolesti, trovanje teškim metalima, kao i efikasnost kontrole toka trudnoće i obuhvat stručnom pomoći pri porođaju.

Stopa mortinataliteta, u periodu od 2013. do 2019.godine, pokazuje varijacije i 2019.godine iznosi 7,7%. Ovaj proces se može dovesti u vezu sa „igrom malih brojeva“ : broj mrtvorodjene dece se kretao između 4 i 9. Stopa se uočljivo menja, ako se smrtnost promeni za samo jedan (Tabela 8).

Perinatalni mortalitet odojčadi podrazumeva mrtvorodenost i ranu neonatalnu smrtnost. Izražava se stopom na 1000 ukupno rođene dece u toku godine (živorodene i mrtvorodene). Ova stopa za period 2013-2019.godine u Topličkom okrugu prosečno iznosi 13% (12,9%).

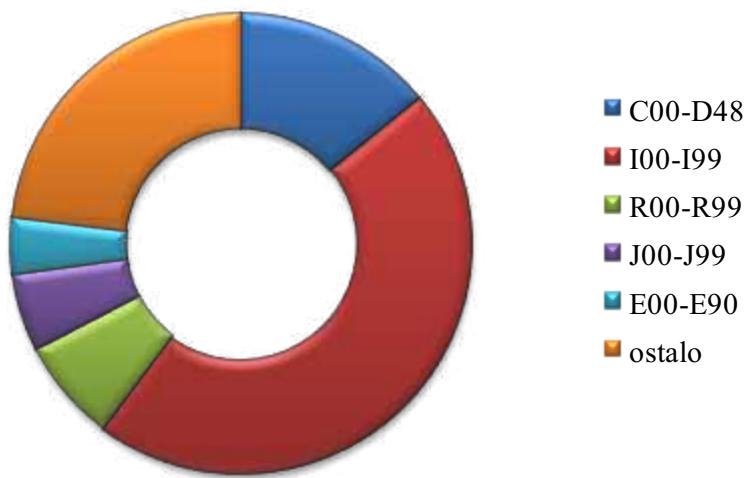
U **2018. godini** stopa perinatalnog mortaliteta odojčadi u Srbiji je bila 8,2%, u Finskoj – 3,4%, Norveškoj 3,9%, Švedskoj 4,7%, Sloveniji – 2,8%, Hrvatskoj – 6,8% , Bugarskoj 8,5%.

Razvoj naučnih saznanja u oblasti medicine koja su dovela do unapređenja prevencije, dijagnostike i lečenja, produženje životnog veka, bolji socijalno-ekonomski uslovi i razvoj zdravstvene delatnosti, doveli su do značajnih promena u **strukturi mortaliteta**. Promene se ogledaju u smanjenju učešća zaraznih bolesti i većem udelu hroničnih masovnih nezaraznih oboljenja.

Takođe, novootkrivena respiratorna zarazna oboljenja kao posledica infekcije novim korona virusom (COVID-19) sa visokom stopom letaliteta, kao i druga slična zarazna oboljenja moraju biti u žiži interesovanja zdravstvene delatnosti.

Tabela 9. Umrli prema uzrocima smrti sa teritorije Topličkog okruga u periodu 2016-2022.god.

Grupe bolesti prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zarazne i parazitarne bolesti (A00-B99)	16	1,1	9	0,6	7	0,6	14	1,0	9	0,5	11	0,6	17	1,1
Tumori (C00-D48)	247	16,6	203	14,0	201	13,9	202	14,0	194	11,7	177	9,4	216	14,1
Bolesti krví, krvotvornih organa i poremećaji imuniteta (D50-D89)	9	0,6	1	0,1	4	0,3	7	0,5	3	0,2	4	0,2	5	0,3
Bolesti žlezda sa unut lučenjem, ishrane i metabolizma (E00-E90)	67	4,5	81	5,6	81	5,6	63	4,3	58	3,5	69	3,7	62	4,0
Duševni poremećaji i poremećaji ponašanja (F00-F99)	18	1,2	4	0,3	9	0,6	9	0,6	9	0,5	15	0,8	25	1,6
Bolesti nervnog sistema (G00-G99)	33	2,2	21	1,5	29	2,0	26	1,8	18	1,1	26	1,4	36	2,3
Bolesti oka i pripojaka oka (H00-H59)	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Bolesti uva i bolesti mastoidnog nastavka (H60-H95)	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Bolesti sistema krvotoka (I00-I99)	718	48,4	758	52,3	756	52,3	822	56,9	887	53,3	885	46,9	708	46,1
Bolesti sistema za disanje (J00-J99)	59	4,0	57	3,9	52	3,6	49	3,4	86	5,2	113	6,0	84	5,5
Bolesti sistema za varenje (K00-K93)	34	2,3	26	1,8	34	2,4	30	2,1	40	2,4	42	2,2	40	2,6
Bolesti kože i potkožnog tkiva (L00-L90)	1	0,1	1	0,1	4	0,3	0	0,0	2	0,1	1	0,1	1	0,1
Bolesti mišićno-koštanog sistema i vezivnog tkiva (M00-M99)	2	0,1	0	0,0	1	0,1	1	0,1	0	0,0	2	0,1	2	0,1
Bolesti mokračno-polnog sistema (N00-N99)	47	3,2	49	3,4	55	3,8	39	2,6	36	2,2	36	1,9	39	2,5
Trudnoća, radjanje i babinje (O00-O99)	0	0,0	1	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Stanja u porodnjnom periodu (P00-P96)	5	0,3	2	0,1	4	0,3	2	0,1	4	0,2	0	0,0	1	0,1
Urodjene nakaznosti, deformacije i hromozomske nenormalnosti (Q00-Q99)	0	0,0	2	0,1	2	0,1	1	0,1	3	0,2	2	0,1	4	0,3
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)	181	12,2	175	12,1	165	11,4	128	8,9	136	8,2	127	6,7	110	7,2
Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnih faktora (S00-T98)	47	3,2	56	3,9	41	2,8	52	3,6	43	2,6	49	2,6	50	3,3
Šifre za posebne namene (U00-U89)									135	8,1	328	17,4	37	2,4
UKUPNO	1484	100,0	1448	100,0	1445	100,0	1445	100,0	1663	100,0	1887	100,0	1537	100,0

Grafikon 5. Vodeće grupe bolesti kao uzroci smrti stanovnika Topličkog okruga 2022.god.

Ukupan broj umrlih stanovnika **Topličkog okruga** 2022.godine je 1.537. Većinu čine osobe muškog pola (786 ili 51,1%).

Vodeći uzrok smrti stanovništva Topličkog okruga, jesu *bolesti sistema krvotoka* (I00-I99) koje su, u periodu od 2016-2022.godine, činile polovinu ili skoro polovinu umrlih (Grafikon 5). Njihovo učešće se značajno smanjilo tokom 2021.godine (sa 53,3% 2020.godine na 46,1% 2022.). Slično je i sa *tumorima*. Do 2020.godine njihovo učešće je bilo oko 15%. Poslednje dve godine smanjuje se na 11,7% i 9,4% (Tabela 9). Ova promena u strukturi smrtnosti stanovništva Topličkog okruga je posledica pandemije COVID-19, usled koje *zarazne bolesti* preuzimaju treće, a zatim i drugo mesto u strukturi uzroka smrti (ukupno sa grupom U). Od 2020.godine novouvedena je grupa u MKB klasifikaciji - *šifra za posebne namene* koja podrazumeva šifre U00-U89 i obuhvata privremeno dodeljivanje novih bolesti neizvesne etiologije (U00-U49), kao i bakterijske agense otporne na antibiotike (U80-U89).

Nedefinisani uzroci smrti, odnosno grupa– *simptomi, znaci i nenormalni klinički i laboratorijski nalazi* -je na četvrtom mestu. Poslednje kalendarske godine učešće u strukturi mortaliteta je 7% (na trećem mestu). Njihova zastupljenost u ukupnoj smrtnosti stanovništva Topličkog okruga je, nedozvoljeno, visoka i negativan je pokazatelj zdravstvenog stanja populacije, ali i kvaliteta rada zdravstvene službe.

Peto mesto zauzimaju *respiratorna oboljenja* koja su u porastu poslednje dve godine i čine, prosečno, 4,5% umrlih.

1.1.5. Prirodni priraštaj

Dinamiku stanovništva pratimo, prvenstveno kroz kretanje prirodnog priraštaja, kao rezultante delovanja nataliteta i mortaliteta.

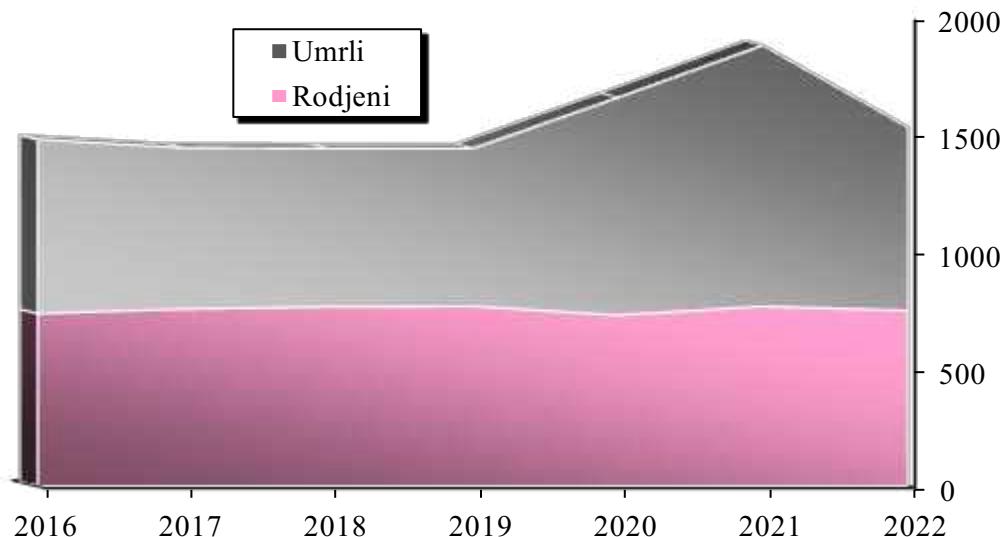
Tabela 10. Prirodni priraštaj u Topličkom okrugu, 2016-2022.godine

Godina	Broj živorođenih	Broj umrlih	Razlika (n)	Stopa
2016	739	1484	-745	-8,6
2017	758	1448	-690	-8,1
2018	768	1445	-677	-8,0
2019	770	1445	-675	-8,1
2020	732	1663	-931	-11,4
2021	770	1887	-1117	-13,8
2022	752	1537	-785	-10,1

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2015-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

U Topličkom okrugu, stopa prirodnog priraštaja negativna je već desetak godina (Tabela 10).

Grafikon 6. Kretanje prirodnog priraštaja na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.

U ovom periodu (2016-2022. godine) najviša negativna stopa je bila je 2021. godine -13,8% (Grafikon 8), a najniža 2018. godine i iznosila je -8,0%.

1.1.6. Sklopljeni i razvedeni brakovi

Reprodukcijska stanovništva se, većinom, obavlja kroz instituciju braka. U Republici Srbiji 70-80% živorodene dece rađa se u bračnoj zajednici. Zbog toga visina stope nataliteta, u određenoj meri, zavisi od broja sklopljenih brakova, odnosno od stepena bračnosti stanovništva. U Institutu za javno zdravlje Niš prikupljaju se podaci o porođajima na području Nišavskog i Topličkog okruga.

U sedmogodišnjem periodu, od 2016-2022.godine, **stopa nupcijaliteta** (broj sklopljenih brakova na 1000 stanovnika) u Topličkom okrugu kretala se oko 3-4%. Stopa sklapanja brakova varira ali, posmatrano u dužem vremenskom periodu, ona je u blagom porastu (Tabela 11). Pri sklapanju braka, u Srbiji, oba supružnika su bila, u prosjeku, stara oko 30 godina, što je još jedan nepovoljni pokazatelj kada se radi o reprodukciji. Poslednje godine analiziranog perioda stopa sklapanja brakova je 3%. Ono što je potrebno je dalje pratiti trend stope nupcijaliteta i insistirati na kvalitetu i ažurnosti podataka.

Tabela 11. Stopa sklapanja i razvoda brakova u Topličkom okrugu, 2016-2022.godine

Sklapanje i razvodi brakova		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Sklopljeni brakovi	Broj	366	375	350	202	366	300	225
	Stopa/1000 st.	4,3	4,4	4,2	2,5	4,2	3,7	2,9
Razvedeni brakov	Broj	100	83	87	75	103	51	63
	Stopa/1000 st.	1,2	1,0	1,0	0,9	1,2	0,6	0,8
	Stopa/1000 sklopljenih brakova	273	221	249	371	281	170	280

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2010-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Stopa divorcijaliteta (broj razvoda na 1000 venčanja) u Republici Srbiji u 2022.godini iznosi 299 (svaki treći brak je razveden). Na teritoriji Topličkog okruga ova stopa pokazuje manje ili veće varijacije, ali je niža nego u Srbiji i iznosi 280/1000 sklopljenih brakova.

1.2. Socijalno-ekonomski pokazatelji

Stopa zaposlenosti u Topličkom okrugu se povećava u periodu 2016-2022.godine, prosečno godišnje za 6,3%. Ukupan broj zaposlenih na području Topličkog okruga 2022.godine iznosio je 24.318, tako da je stopa 313/1000 stanovnika. Medju zaposlenima je 16,1% starih izmedju 15 i 29 godina. U ovom periodu svaki peti ili šesti radnik je radio kod privatnog preduzetnika (Tabela 12).

U Republici Srbiji stopa zaposlenosti 2022.godine iznosi 347/1000 stanovnika. U Beogradskoj oblasti stopa je viša i iznosila je 403%.

Stopa zaposlenosti u EU-28 za osobe starosti 20 do 64 godina, koja je merena istraživanjem radne snage **EU u 2019. godini**, iznosila je 73,9%, što je najveći godišnji prosek zabeležen za EU. Iza ovog proseka se ipak mogu naći velike razlike između zemalja. Pojedine države imaju stopu iznad 80% npr. Švedska - 82,1% i Nemačka – 80,6%. Finska je zapošljavala 77,2% stanovnika ove starosne grupe, Slovenija 76,4%, Hrvatska 66,7%, Srbija 65,2%, Turska 53,8%.

Tabela 12. Zaposlenost na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.godine

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj zaposlenih*	18747	19340	22129	23137	23548	24092	24318
Stopa/1000 stanovnika	217,2	226,8	263,0	278,1	287,0	298,3	313,2
% zapolesnih kod privatnih preduzetnika	19,4	19,2	18,3	17,9	18,0	18,2	18,1

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2010-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Stopa nezaposlenosti, na području Topličkog okruga, varira ali pokazuje postepeni pad sa 174% 2015.godine, na 122% 2020.godine (prosečno godišnje za 9%). U odnosu na Beogradsku oblast (38/1000 stanovnika) stopa nezaposlenosti je tri do četiri puta veća.

Prema podacima Eurostata, u EU stopa nezaposlenosti u januaru 2014.godine je bila 10,8%, (bez posla 26,23 miliona ljudi). Poslednje dostupne, **2015.godine**, stopa nezaposlenosti u EU je 10%, dakle manja za 0,8%. Najviše nezaposlenih je u Grčkoj (28%) i Španiji (22,1%), dok nižu stopu beleže Holandija (6,9%), Luksemburg (6,1%) i Austrija (5,7%).

Najnižu stopu nezaposlenosti u Evropi ima Andora u kojoj se nalazi 2,9% nezaposlenih, a tu su Nemačka (4,6%) i Norveška sa 4,4%.

Tabela 13. Nezaposlenost na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2020.godine

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020
Broj nezaposlenih	14811	13481	11961	11164	10031
% bez kvalifikacija	38,6	39,2	40,4	40,3	39,5
% žena	48,3	48,8	48,8	49,0	49,6
Stopa nezaposlenih na 1000 stanov.	172,0	158,0	142,0	134,0	122

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2010-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Procentualno učešće žena u ukupnom broju nezaposlenih kreće se oko 50%. Učešće osoba koje traže zaposlenje, a bez kvalifikacija su (nekvalifikovani i polukvalifikovani), se održava na oko 45-50% (Tabela 13).

Naša zemlja je u vrhu liste evropskih zemalja prema stopi nezaposlenosti. U R. Srbiji je stopa nezaposlenosti 2021.godine 52/1000 stanovnika.

Tabela 14. Prosečne neto mesečne zarade (RSD) po zaposlenom na području Topličkog okruga u periodu 2016-2022. godine

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zarada	47436	35642	40418	44688	49478	52912	58502
Indeks u odnosu na R. Srbiju	74,7	74,4	81,4	81,4	82,4	80,3	78,1
Indeks u odnosu na Beograd	59,9	59,3	66,6	65,6	66,6	64,4	61,7

Izvor: *Opštine i regioni u Republici Srbiji 2010-2021.god.*

Zavod za statistiku R. Srbije, baza podataka

Prosečna mesečna zarada po zaposlenom, na teritoriji Topličkog okruga, u periodu od 2016-2022. godine varira, ali je u blagom porastu sa 35.642 (2017.god.) na 58.502 dinara (2022.god.). U ovom periodu indeks u odnosu R. Srbiju se kretao od 74% do 82% 2021.godine (78,1% 2022.god.). U odnosu na Beograd 2022.godine (94.808 RSD) zarade su manje za približno 40% (Tabela 14).

2. OBOLEVANJE STANOVNÍSTVA (MORBIDITET)

Zvanično registrovani morbiditet, čine podaci o broju i vrsti oboljenja, osnovnim demografskim karakteristikama osobe, dužini lečenja, vrsti terapije i ishodu, ali samo onog dela stanovništva koje se obrati zdravstvenoj ustanovi radi pružanja usluga.

2.1. Vanbolnički morbiditet

Podaci o morbiditetu u primarnoj zdravstvenoj zaštiti rezultat su rutinske zdravstvene statistike: beleže se samo ona stanja koja su pacijenta, zbog subjektivnih smetnji, navela da zatraži pomoć zdravstvenih radnika. Veći broj evidentiranih dijagnoza ne mora, obavezno, da znači veći broj bolesnih u populaciji, već može biti posledica učestalijeg korišćenja zdravstvene službe ili neadekvatne evidencije.

2.1.1. Zdravstvena zaštita odraslih (opšta medicina i medicina rada)

- ❖ Vodeće grupe su *respiratorne i kardiovaskularne bolesti*
- ❖ Najčešće dijagnoze su *povišen krvni pritisak, akutna upala ždrela i druga oboljenja ledja*

U službama opšte medicine i zdravstvene zaštite radnika, na području Topličkog okruga, u periodu 2016-2022. godine evidentirano je ukupno 782.592 oboljenja, stanja i povrede ili 111.799, u proseku, godišnje (Tabela 1 u PRILOGU). Broj registrovanih dijagnoza se, u sedmogodišnjem periodu, smanjio za 34,5% (indeks 2022/2016.=65,5%).

Ukupna stopa vanbolničkog morbiditeta odraslog stanovništva (20 i više godina) Topličkog okruga 2022.godine iznosila je 1569/1000 korisnika.

Najzastupljenija grupa jesu **bolesti sistema za disanje**. Stopa morbiditeta je u 2022.godini iznosila 281/1000. Više od 40% dijagnoza ove grupe jesu *akutno zapaljenje ždrela i krajnika* (Grafikon 7).

Na drugom mestu po učestalosti su **kardiovaskularna oboljenja**. (14.135 ili 14,3%). Među njima dominira *povišen krvni pritisak* koji čini 63% svih bolesti sistema krvotoka 2022.godine.

Sledi grupa **faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom** (11.957 ili 12%).

Medju prvih pet grupa nalaze se i **bolesti mišićno-koštanog sistema i vezivnog tkiva sa najfrekventnijom dijagnozom – druga oboljenja ledja**.

Na teritoriji **Topličkog okruga** od vodećih pet dijagnoza evidentiranih u ovim službama četiri su iste u poslednjih pet godina (Tabela 2 u PRILOGU). Prvih pet čine 33,5% svih oboljenja 2022. (Tabela 15). Najzastupljenije dijagnostičke kategorije su: *povišeni krvni pritisak, akutno zapaljenje ždrela i krajnika, druga oboljenja ledja*.

Grafikon 7. Vodećih pet grupa bolesti u službama opšte medicine i zdravstvene zaštite radnika Topličkog okruga 2022. god.

Tabela 15. Vodećih pet dijagnoza u zdravstvenoj zaštiti odraslog stanovništva Topličkog okruga 2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	N	%
Povišen krvni pritisak (I10)	8951	9,0
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	7861	7,9
Druga oboljenja ledja (M40-M49, M53-M54)	5957	6,0
Lica u zdravstvenim službama iz drugih razloga (Z31-Z33, Z37, Z55-Z99)	5357	5,4
Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva(J00-J01, J05-J06)	5102	5,1
Ostale dijagnoze bolesti	65853	66,6
UKUPNO	99081	100,0

2.1.2. Služba za zdravstvenu zaštitu predškolske dece

- ❖ Prosečno 7 dijagnoza po detetu 2022.god.
- ❖ Dominiraju *respiratorna oboljenja*

Broj utvrđenih oboljenja, stanja i povreda u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske dece na području **Topličkog okruga** u periodu 2016.-2022.godine je 225.580 (indeks 2022/2016=99,7%). Prosečno godišnje registrovano je 32.226 dijagnoza, a stopa obolevanja 2022.godine iznosi 7300/1000 dece predškolskog uzrasta.

U ovoj populaciji dominiraju **respiratorna oboljenja**. Svako drugo dete koje se obratilo lekaru ove službe imalo je neku bolest disajnih organa (53,2% 2022.god.). Učešće u ukupnom morbiditetu službe, od 2016. do 2022.godine, se kretalo izmedju 53% i 64% (Tabela 3 u PRILOGU). Stopa morbiditeta 2022.god. iznosi 3882 %.

Sledi grupa **faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom** (5900). Udeo ovih bolesti tokom poslednjih šest godina je, 10-19%, a 2022. – 15,4%. Ovoj grupi pripadaju i preventivne posete službi za zdravstvenu zaštitu dece predškolskog uzrasta.

Treće mesto pripada **zaraznim bolestima**. Sledi grupa **simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi, kao i povrede i trovanja** (Grafikon 8).

Dve od pet najučestalijih dijagnoza pripadaju grupi respiratornih oboljenja. To su: *akutne infekcije gornjih respiratornih puteva* i *akutno zapaljenje ždrela i krajnika*. Jedna je iz grupe **faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom**: *lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitanja* (Tabela 16). Druge virusne bolesti su na četvrtom mestu sa učešćem u morbiditetu službe 6,8%. *Groznica nepoznatog porekla* je medju najčešćim dijagnozama. Prvih pet dijagnoza u službi za zdravstvenu zaštitu predškolske dece na teritoriji **Topličkog okruga** 2022.godine činile su više od polovine (66%) ukupnog vanbolničkog morbiditeta.

Grafikon 8. Vodećih pet grupa bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske dece Topličkog okruga 2022. god.

Tabela 16. Vodećih pet dijagnostičkih kategorija u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske dece Topličkog okruga 2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	N	%
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	11627	30,4
Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva(J00-J01, J05-J06)	5288	13,8
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitanja (Z00-Z13)	3692	9,6
Druge virusne bolesti (A81, A87-A89, B03-B04, B07-B09, B25, B27-B34)	2592	6,8
Groznica nepoznatog porekla (R50)	2052	5,4
Ostale dijagnoze bolesti	13025	34,0
UKUPNO	38276	1000

2.1.3. Služba za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine

- ❖ Dve od pet nazastupljenijih dijagnoza pripadaju *respiratornim oboljenjima*
- ❖ Prosečan broj dijagnoza po detetu školskog uzrasta je 4

Broj utvrđenih oboljenja, stanja i povreda u službama za zdravstvenu zaštitu školske dece na području **Topličkog okruga** u periodu 2016.-2022.godine je varirao i iznosi prosečno godišnje 33.889 i za 1,9% je manji 2022.god. u odnosu na 2016.godinu (indeks 2022/2016=98,1%). Stopa oboljevanja 2022.godine iznosila je 4098‰ (prosečno 4 dijagnoze po detetu školskog uzrasta).

Najučestalija su, kao i obično, **respiratorna oboljenja**. Udeo ovih bolesti u ukupnom morbiditetu bio je 67-% (Tabela 5 u PRILOGU). Stopa oboljevanja iznosila je 2751‰ u 2022.godini.

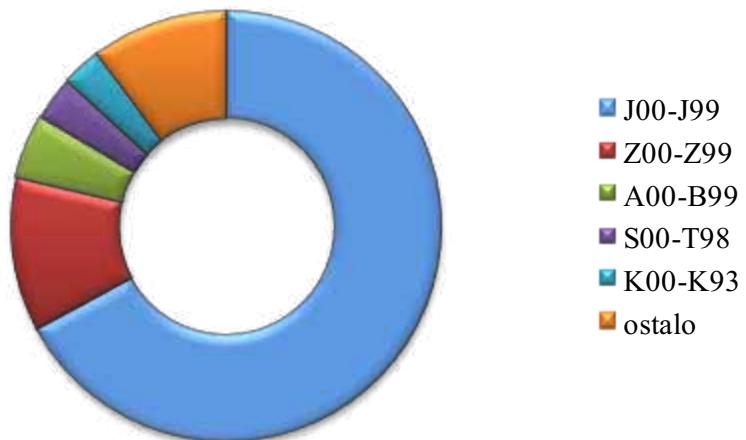
Slede **faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom** (Grafikon 9) sa učestalošću 477/1000 dece školskog uzrasta. Najčešća kategorija 2022.godine bila je *ostale osobe sa potencijalnim rizicima po zdravlje povezanim sa zaraznim bolestima*.

Treće mesto pripada **zaraznim i parazitarnim oboljenjima** (198/1000 dece školskog uzrasta). Najčešća evidentirana dijagnoza jesu *druge virusne bolesti* (75% svih zaraznih bolesti). Sledi grupa **povrede i trovanja** sa najfrekventnijom dijagnostičkom kategorijom *druge specifične, nespecifične i višestrukе povrede*.

Poslednje kalendarske godine na petom mestu su **bolesti sistema za varenje** (udeo 3%).

Navedenih pet grupa činile su 90% ukupno evidentiranog morbiditeta službe u 2022.godini.

U službama za zdravstvenu zaštitu dece školskog uzrasta na teritoriji **Topličkog okruga** 2022. godine prvih pet vodećih dijagnoza čine 75% registrovanog morbiditeta. Među njima su dve dijagnoze iz grupe respiratoričnih oboljenja. Dijagnoza *akutno zapaljenje ždrela i krajnika* se nalazi na prvom mestu. Sledi *ostale akutne infekcije gornjeg dela sistema za disanje* (Tabela 17). Na trećem mestu je dijagnostička kategorija *ostale osobe sa potencijalnim rizicima po zdravlje povezanim sa zaraznim bolestima*, a na četvrtom *osobe u kontaktu sa zdravstvenom službom radi pregleda i ispitivanja* (Tabela 6 u PRILOGU).

Grafikon 9. Vodećih pet grupa bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu školske dece Topličkog okruga 2022. god.

Tabela 17. Vodećih pet dijagnostičkih kategorija u službama za zdravstvenu zaštitu školske dece Topličkog okruga 2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	N	%
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	13651	36,0
Ostale akutne infekcije gornjeg dela sistema za disanje (J00-J01, J05-J06)	9697	25,6
Ostale osobe sa potencijalnim rizicima po zdravlje povezanim sa zaraznim bolestima (Z20,Z22-Z29)	1978	5,2
Osobe u kontaktu sa zdravstvenom službom radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)	1664	4,4
Druge virusne bolesti (A81, A87-A89, B03-B04, B07-B09, B25, B27-B34)	1377	3,6
Ostale dijagnoze bolesti	9524	25,2
UKUPNO	37891	100,0

2.1.4. Služba za zdravstvenu zaštitu žena

- ❖ *Bolesti mokraćno-polnog sistema* su najzastupljenije i čine oko 60% ukupnog morbiditeta ove službe
- ❖ Najčešće pojedinačne dijagnoze su: *druga zapaljenja karličnih organa, poremećaji menstruacije, lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitanja*

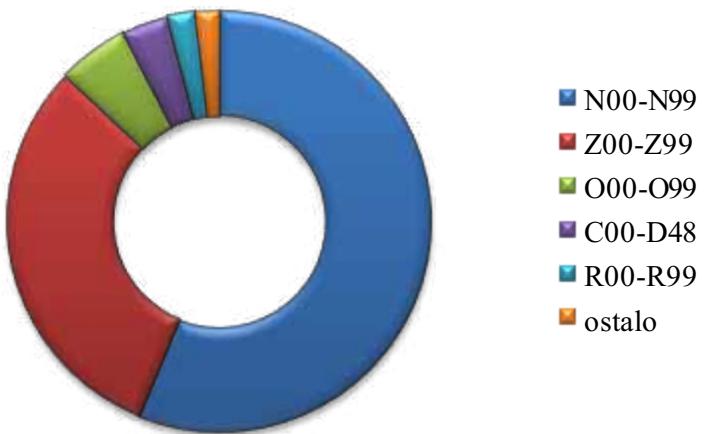
U službi za zdravstvenu zaštitu žena na teritoriji **Topličkog okruga** u periodu 2016-2022. godine broj registrovanih oboljenja, stanja i povreda je iznosio ukupno 63.149 ili prosečno 9.021 godišnje. Smanjio se broj evidentiranih dijagnoza za 19% (indeks 2022/2016=81,9%). Stopa morbiditeta u 2022.godini iznosi 232/1000 žena starijih od 15 godina.

U službi za zdravstvenu zaštitu žena najčešće su prisutne **bolesti mokraćno-polnog sistema** (Tabela 7 u PRILOGU). Ova oboljenja čine 56% registrovanog morbiditeta 2022.godine. Na 1000 žena starijih od 15 godina 2022.godine, 131 je vanbolnički lečen od ovih bolesti..

Na drugom mestu je grupa bolesti **faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom** čiji je udeo u ukupnom morbiditetu 2022.godine bio 31%. U ovu grupu spadaju različite vrste *preventivnih pregleda* koji se obavljaju u službi za zdravstvenu zaštitu žena. Navedene dve grupe dijagnoza čine, približno, 90% registrovanog morbiditeta u službi za zdravstvenu zaštitu žena u periodu od 2016-2022.godine.

Mnogo manja je zastupljenost stanja koja pripadaju grupi **trudnoća, radjanje i babinje** (5,4%) i **tumora** – 4% (Grafikon 10). Ono što je nepovoljan pokazatelj jeste da se poslednje četiri godine, medju prvih pet grupa bolesti, pojavila i dijagnostička kategorija **simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi** sa učešćem u ukupnom morbiditetu službe oko 1% (2,1% - 2022.godine).

Na teritoriji **Topličkog okruga** su posete službama za zdravstvenu zaštitu žena u 2022. godini najčešće ostvarivane pod dijagnozom: *druga zapaljenja ženskih karličnih organa* (16,4%), *poremećaji menstruacije* (12,2%), *lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitanja* (11,2%), *preporođajni pregledi i druge kontrole trudnoće* (7,3%), i *morbi climacterici*. Prvih pet dijagnoza čine 53,2% registrovanih oboljenja i stanja u službi zdravstvene zaštite žena (Tabela 18).

Grafikon 10. Vodećih pet grupa bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu žena Topličkog okruga 2022. god.

Tabela 18. Vodećih pet dijagnostičkih kategorija u službama za zdravstvenu zaštitu žena Topličkog okruga 2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	N	%
Druga zapaljenja ženskih karličnih organa (N71, N73-N77)	1254	16,4
Poremećaji menstruacije (N91-N92)	938	12,2
Preporođajni pregledi i druge kontrole trudnoće (Z34-Z36)	557	7,3
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)	855	11,2
Bolesti menopauze - klimakterijuma (N95)	464	6,1
Ostale dijagnoze bolesti	3593	46,8
UKUPNO	7661	100

2.1.5. Služba za zaštitu i lečenje bolesti usta i zuba

Na području Topličkog okruga u periodu 2016-2022.godine u stomatološkoj službi evidentirano je ukupno 168.687 oboljenja i stanja, ili prosečno godišnje 24.098. Stopa oboljevanja je 2022.godine iznosila 204/1000 stanovnika, nešto više nego prethodne godine.

Najčešća oboljenja registrovana u ovoj službi su: *druge bolesti zuba i potpornih struktura* (64-74%), a sledi *zubni karijes* (oko 30%, a 2022.godine 21%) i *druge bolesti usne duplje, pljuvačnih žlezda i vilica* (Tabela 19).

Stopa morbiditeta za *zubni karijes* 2022.godine iznosi 43/1000 stanovnika Topličkog okruga i malo je niža nego prethodne godine.

Tabela 19. Morbiditet u stomatološkim službama Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoze prema MKB-X		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zubni karijes (K02)	N	9514	8537	7487	4813	10662	4505	3331
	%	31,2	29,7	30,2	26,6	30,3	28,9	21,0
Druge bolesti zuba i potpornih struktura (K00-K01, K03-K08)	N	20234	19325	16789	12714	22455	10778	11716
	%	66,5	67,1	67,8	70,2	64,0	69,1	73,9
Druge bolesti usne duplje, pljuvačnih žlezda i vilica (K09-K14)	N	699	929	498	587	2009	305	800
	%	2,3	3,2	2,0	3,2	5,7	2,0	5,1
UKUPNO	N	30447	28791	24774	18114	35126	15588	15847
	%	100,0

Struktura obolevanja u stomatološkoj službi na teritoriji Topličkog okruga, u odnosu na uzrast 2022.godine, prikazana je u Tabeli 20.

Tabela 20. Morbiditet prema uzrastu u državnoj stomatološkoj službi Topličkog okruga 2022. god.

Grupa bolesti prema MKB-X	Predškolski		Školski		Ostali	
	N	%	N	%	N	%
Zubni karijes (K02)	565	27,3	1582	21,5	1184	18,4
Druge bolesti zuba i potpornih struktura (K00-K01, K03-K08)	1400	67,5	5492	74,7	4824	75,1
Druge bolesti usne duplje, pljuvačnih žlezda i vilica (K09-K14)	107	5,2	277	3,8	416	6,5
UKUPNO	2072	100,0	7351	100,0	6424	100,0

U grupi dece predškolskog uzrasta 2022.godine, ukupna stopa morbiditeta je bila 395%. Medju školskom decom evidentirano je 7.351 stomatološko oboljenje, tako da je stopa obolevanja 795%. Stopa morbiditeta od zubnog karijesa je najviša u populaciji školske dece i 2022.godine je bila 171%.

2.2. Bolnički morbiditet i mortalitet

U toku 2022. godine u Opštoj bolnici Prokuplje ostvareno je ukupno 9.486 epizoda bolničkog lečenja. Stopa hospitalizacije je 122‰ (svaki osmi stanovnik Topičkog okruga je bio hospitalizovan u ovoj zdravstvenoj ustanovi). Od ukupnog broja hospitalizacija većinu su ostvarile žene 4.938 - 52,1%, a stopa hospitalizacije žena iznosi 128/1000 stanovnika. Stanovništvo muškog pola je u 2022.godini ostvarilo 4.548 epizoda bolničkog lečenja (47,9%), tako da je stopa hospitalizacije muškaraca 116‰. Tokom 2022.godine ukupan broj hospitalizovanih osoba bio je 7.060: 3.342 muškaraca (47%) i 3.718 žena (53%). Iste godine je, prosečno, svaka osoba bila stacionarno lečena više nego jednom (1,3).

Tabela 21. Bolnički morbiditet stanovništva Topličkog okruga 2022.god.

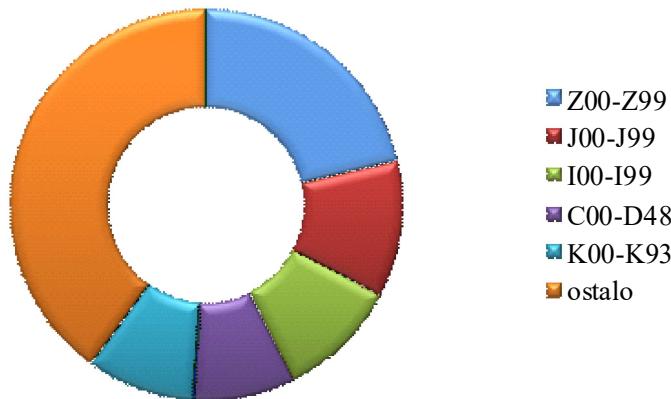
Grupe bolesti prema MKB-X	Broj hospitalizacija	%	Stopa na 1000 st.
Zarazne i parazitarne bolesti (A00-B99)	210	2,2	2,7
Tumori (C00-D48)	789	8,3	10,2
Bolesti krvi, krvotvornih organa i poremećaji imuniteta (D50-D89)	194	2,0	2,5
Bolesti žlezda sa unutrašnjim lučenjem, ishrane i metabolizma (E00-E90)	356	3,8	4,6
Duševni poremećaji i poremećaji ponašanja (F00-F99)	178	1,9	2,3
Bolesti nervnog sistema (G00-G99)	163	1,7	2,1
Bolesti oka i pripojaka oka (H00-H59)	441	4,6	5,7
Bolesti uva i bolesti mastoidnog nastavka (H60-H95)	52	0,5	0,7
Bolesti sistema krvotoka (I00-I99)	952	10,0	12,3
Bolesti sistema za disanje (J00-J99)	1084	11,4	14,0
Bolesti sistema za varenje (K00-K93)	849	9,0	10,9
Bolesti kože i potkož. tkiva (L00-L90)	182	1,9	2,3
Bolesti mišićno-koštanog sistema i vezivnog tkiva (M00-M99)	145	1,5	1,9
Bolesti mokr-polnog sistema (N00-N99)	537	5,7	6,9
Trudnoća, radjanje i babinje (O00-O99)*	729	7,7	48,3*
Stanja u porodajnom periodu (P00-P96)	6	0,1	0,1
Urodjene nakaznosti, deformacije i hromozomske nenormalnosti (Q00-Q99)	13	0,1	0,2
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)	205	2,2	2,6
Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnih faktora (S00-T98;V00-Y98)	371	3,9	4,8
Faktori koji utiču na zdr. stanje i kontakt sa zdr. službom (Z00-Z99)	2017	21,3	26,0
Šifre za posebne namene (U00-U99)	13	0,1	0,2
UKUPNO	9.486	100,0	122,2

* žene starosti 15-49 godina (procena za 2022.godinu -15083)

Hospitalizacije u vezi sa *trudnoćom i porođajem* čine 7,7% ukupnog bolničkog morbiditeta (stopa na 1000 žena starosti 15-49 godina – 48,3‰).

Najčešći razlog hospitalizacije stanovnika Topličkog okruga u 2022.godini bile su dijagnostičke kategorije iz grupe *faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom* (21,3%). Ostvareno je ukupno 2.017 epizoda, tako da stopa hospitalizacije iznosi 26‰.

Porastao je broj stanovnika hospitalizovanih zbog *bolesti sistema za disanje* sa 9,4% 2019.godine na 11,4% 2022. Ukoliko izuzmemos hospitalizacije vezane za *trudnoću, porodjaj i babinje*, stopa hospitalizacije iznosi 14/1000 (Tabela 21).

Grafikon 11. Najčešći uzroci hospitalizacije stanovništva Topličkog okruga 2022.god

U 2022.godini *bolesti sistema krvotoka* bile su razlog da se hospitalizuje 952 puta neko od stanovnika Topličkog okruga (10% i stopa 12,3 promila).

Bolesti sistema za varenje su bile razlog 849 epizoda stacionarnog lečenja i čine 9% bolničkog morbiditeta, a imaju stopu hospitalizacije – 11‰.

Sledeće po frekventnosti su *maligne bolesti*, koje sa 789 epizoda hospitalizacije čine 8,3% bolničkog morbiditeta (stopa 10,2/1000) i nalaze se na petom mestu.

Navedenih pet grupa bolesti čine više od polovine (60%) hospitalno lečenih stanovnika Topličkog okruga 2022.godine.

Tromesne dijagnoze kao vodeći uzroci hospitalizacije stanovnika Topličkog okruga u 2022.godini ukupno, sa stopom hospitalizacije i prosečnom dužinom boravka u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi, prikazani su u tabeli 22.

Posmatrano prema pojedinačnim dijagnozama (ukoliko izuzmemo hospitalizacije zbog porodjaja), najčešći uzroci stacionarnog boravka stanovnika **Topličkog okruga** su bili: *druga medicinska nega, nega koja uključuje dijalizu, zapaljenje pluća, insulin zavisni dijabetes melitus, senilna i druge katarakte*. Medju prvih deset nalaze se i sledeće dijagnostičke kategorije: *akutni infarkti miokarda, preponska kila, dobroćudni tumor masnog tkiva i poremećaj varenja* (Tabela 22).

Najduže su lečena psihijatrijska oboljenja: *demencija* – 20-29 dana, *laka duševna zaostalost* – 29 dana, *afektivno bipolarnooboljenje* -23 dana i *šizofrenija* - 22 dana. Najmanju prosečnu dužinu hospitalizacije 2022.godine imala je dijagnoza *dobroćudni tumor vezivnog i drugih mekih tkiva* – svega 2,9 dana (Tabela 22).

Tabela 22. Deset vodećih uzroka hospitalizacije stanovništva Topličkog okruga, 2022.god.

Dijagnoza (šifra MKB-X)	Broj hospitalizacija	Stopa	Prosečna dužina lečenja
UKUPNO	9.486	100,0	122,2
Druga medicinska nega (Z51)	1209	15,6	3,2
Nega koja uključuje dijalizu (Z49)	672	8,7	12,9
Zapaljenje pluća (J18)	528	6,8	9,1
Spontani porodaj kod jednoplodne trudnoće (O80)*	262	17,4*	4,8
Dijabetes melitus, insulin zavisni (E10)	214	2,8	4,1
Senilna katarkta (H25)	193	2,5	2,3
Druge katarakte (H26)	180	2,3	2,5
Porodaj carskim rezom kod jednoplodne trudnoće (O82)*	168	11,1*	8,3
Infarkt miokarda (I21)	164	2,1	6,0
Preponska kila (K40)	159	2,0	4,3
Dobroćudni tumor masnog tkiva (D17)	153	2,0	3,3
Poremećeno varenje (K30)	144	1,9	3,7

* žene starosti 15-49 godina (procena za 2022.godinu -15083)

Najčešći uzrok hospitalizacije stanovnika Topličkog okruga, **muškog pola**, 2022.godine su bile sledeće dijagnostičke kategorije: *druga medicinska nega, nega koja uključuje dijalizu, zapaljenje pluća, preponska kila, insulin zavisni dijabetes melitus, senilna i druge katarakte. Sledi akutni infarkt miokarda, insulin zavisni dijabetes melitus i dobroćudni tumor masnog tkiva.*

Prvih deset dijagnoza čine više od trećine svih hospitalizacija muškaraca (1842 ili 40,5%).

Tabela 23. Deset vodećih dijagnoza kao uzroci hospitalizacije stanovništva muškog pola Topličkog okruga, 2022.godine

Dijagnoza (šifra MKB-X)	Broj hospitalizacija	stopa	Prosečna dužina lečenja
UKUPNO	4.548	116,0	6,4
Druga medicinska nega (Z51)	493	12,6	13,0
Nega koja uključuje dijalizu (Z49)	432	11,0	1,6
Zapaljenje pluća (J18)	287	7,3	9,3
Preponska kila (K40)	149	3,8	4,3
Druge katarakte (H26)	107	2,7	2,5
Akutni infarkt miokarda (I21)	103	2,6	6,0
Dijabetes melitus, insulin zavisni (E10)	98	2,5	3,6
Staračka katarkta (H25)	93	2,4	2,2
	80	2,0	1,2

Pet od deset nadužih prosečnih hospitalizacija osoba muškog pola, stanovnika Topličkog okruga, 2022.godine bile su u slučaju *duševnih oboljenja (demencija – 20 dana, laka duševna zaostalost – 29 dana, afektivno bipolarnooboljenje -20 dana, depresija – 21 dan i šizofrenija - 22 dana).* Najkraće stacionarno lečenje imala je dijagnoza *senilne katarakte* – 2,2 dana.

Tabela 24. Deset vodećih dijagnoza kao uzroci hospitalizacije stanovništva ženskog pola Topličkog okruga, 2022.godine

Dijagnoza (šifra MKB-X)	Broj hospitalizacija	stopa	Prosečna dužina lečenja/boravka
UKUPNO	4.938	128,4	5,4
Druga medicinska nega (Z51)	777	20,2	2,2
Spontani porodjaj kod jednoplodne trudnoće (O80)*	262	17,4*	4,8
Zapaljenje pluća (J18)	241	6,3	8,7
Nega koja uključuje dijalizu (Z49)	179	4,7	12,5
Porodjaj carskim rezom kod jednoplodne trudnoće (O82)*	168	11,1*	8,3
Drugi porođaj kod jednoplodne trudnoće uz stručnu pomoć (O83)*	125	8,3*	5,0
Dijabetes melitus, insulin zavisni (E10)	116	3,0	4,5
Sideropenijska anemija (D50)	100	2,6	5,8
Senilna katarkta (H25)	100	2,6	2,2
Poremećeno varenje (K30)	77	2,0	3,8
Prekom butnjače (S72)	74	1,9	12,0
Dobroćudni tumor masnog tkiva (D17)	73	1,9	2,3
Druge katarkte (H26)	73	1,9	2,4

* žene starosti 15-49 godina (procena za 20.godinu -15083)

Stanovnice Topličkog okruga generativnog doba hospitalizovane su, 2020.godine, najčešće zbog: *спонтаног порођаја код једнoplодне трудноће* (стопа 17/1000 жена 15-49 година), услед *порођаја царским резом код једнoplодне трудноће* (стопа 11%) i *другог порођаја код једнoplодне трудноће уз струčну помоћ* (8%). Njihovo učešće u ukupnom broju hospitalizacija je 11,2%, dok je stopa na 1000 žena generativnog perioda – 36,8.

Ukoliko izuzmemo pomenute hospitalizacije, najfrekventniji razlog boravka žena sa područja Topličkog okruga u opštoj bolnici bile su sledeće dijagnoze: *druga medicinska nega, zapaljenje pluća, nega koja uključuje dijalizu, insulin zavisni dijabetes melitus, sideropenijska anemija, senilna katarkta i poremećaj varenja* (Tabela 24).

Medju prvih deset dijagnostičkih kategorija su i *prelom butne kosti, dobroćudni tumor masnog tkiva i druge katarakte*.

Prvih deset prikazanih dijagnoza (bez grupe O) činile su 36,6% bolničkog morbiditeta žena (više od trećine).

I kod žena su najduže lečena *duševna oboljenja (деменција, афективно биполарно оболjenје, шизофренија и повратан депресијски poremećaj – 21,3-29 дана)*. Najkraće stacionarno lečenje imala je dijagnoza *proširene vene nogu* – 2,0 dana.

Ukupan broj **fatalnih ishoda** u Opštoj bolnici Prokulplje 2022.godine, prema individualnom izveštaju o stacionarnim pacijentima, porodiljama i pacijentima na rehabilitaciji, je 23, tako da bi stopa bolničkog mortaliteta bila 0,3%!!!! Podaci, očigledno nisu validni: Iste godine, broj umrlih po podacima zbirnog izveštaja o radu u službama za stacionarno lečenje, je 384 (stopa 5,2%).

3. ORGANIZACIJA, KADROVI, RAD I KORIŠĆENJE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

3.1. Mreža zdravstvenih ustanova i kadrovi

U momentu kada se analizira zdravstveno stanje stanovnika Topličkog okruga (oblasti) u primeni je *Uredba o Planu mreže zdravstvenih ustanova* („Službeni glasnik RS“ br.5/2020, 11/2020, 52/2020, 88/2020, 62/2021, 69/2021, 74/2021 i 95/2021) koja utvrđuje broj, strukturu, kapacitete i prostorni raspored zdravstvenih ustanova u javnoj svojini i njihovih organizacionih jedinica po nivoima zdravstvene zaštite, organizaciju pružanja hitne medicinske pomoći, kao i druga pitanja od značaja za organizaciju sistema zdravstvene zaštite u R. Srbiji.

Uredbom je određeno da, na teritoriji Topličke upravnog okruga, zdravstvenu zaštitu stanovništva obezbeđuje 5 samostalnih zdravstvenih ustanova (3 doma zdravlja, jedan zdravstveni centar i jedna apotekarska ustanova).

Podaci o kadrovima prikazani u **Tabeli 25** odnose se samo na zdravstvene ustanove iz Plana mreže, na teritoriji Topličkog okruga, sa zaposlenima na *neodređeno* vreme 31. decembra 2016-2022.godine.

Tabela 25. Radnici u zdravstvenim ustanovama Topličkog okruga, 2014-2022. godine

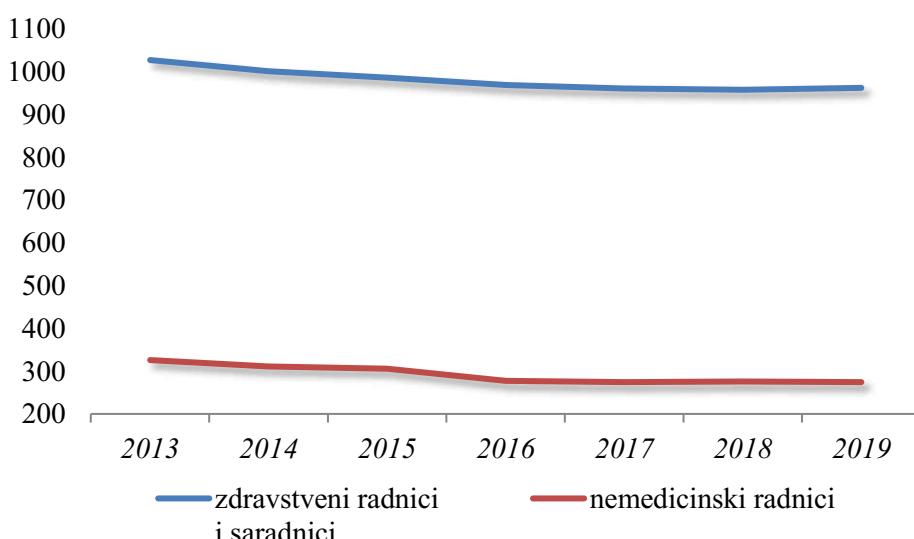
Zaposleni		2016	2017	2018	2019	2022
Visoka SS	Doktori medicine	232	231	231	224	234
	Doktori stomatologije	23	29	23	27	23
	Magistri farmacije	18	18	18	19	6
	Zdravstveni saradnici	6	6	6	6	7
	Svega	279	284	278	276	270
Viša SS		82	84	80	84	102
Srednja SS		608	592	603	602	537
Viša i srednja SS		690	676	683	686	639
Ukupno zdravstvenih radnika i saradnika		969	961	958	962	928
Nemedicinski radnici		277	274	276	274	248
Ukupan broj radnika		1246	1235	1234	1236	1176

Podaci za 2020. i 2021.godinu nisu prikazani, jer je zbirni izveštaj o zaposlenima na neodredjeno vreme ukinut, a baza koja se formira na osnovu unetih informacija o kadrovima u samoj zdravstvenoj ustanovi, na dan 31.12. nije bila potpuna/ažurna.

Na teritoriji **Topličkog okruga** na dan 31.12.2022.godine bilo je zaposleno 1176 osoba u državnim zdravstvenim ustanovama: 928 zdravstvenih radnika i saradnika i 248 ili 22,2% nemedicinskih. Zaposlenih zdravstvenih radnika i saradnika sa visokom stručnom spremom bilo je 270, sa višom i srednjom 639. Broj zaposlenih lekara iznosio je 234 (171 ili 73,1% specijalista), 23 stomatologa i 7 magistra farmacije. U 2022.godini u Topličkom okrugu je radio 301 lekar na 100.000 stanovnika, u zdravstvenim ustanovama u državnoj svojini, na neodređeno radno vreme.

Ukupan broj lekara za period 2016-2022.godine smanjio se za 3% (indeks 2022/2016=97%). Smanjio se broj zaposlenih stomatologa i farmaceuta u državnim zdravstvenim ustanovama, dok je broj saradnika sa visokom školskom spremom ostao, praktično, isti (Tabela 25).

Ukupan broj radnika zaposlenih u zdravstvenim ustanovama u Topličkom okrugu se smanjio u analiziranom periodu za 5,6%. Broj zdravstvenih radnika i saradnika je za 4,2% manji 2022.godine u odnosu na 2016. Povoljan pokazatelj je smanjenje i nemedicinskih radnika u periodu 2016-2022.god. za 10,5% (Grafikon 11).

Grafikon 11. Zdravstveni i nemedicinski radnici u državnim zdr. ustanovama Topličkog okruga, 2013-2019.godine (neodređeno radno vreme)

Velike su varijacije u pokrivenosti stanovništva **lekarima u Evropi 2018.godine**: Srbija ima 298 lekara na 100.000 stanovnika, Austrija 524, Slovenija 318/100.000, Hrvatska 344/100.000, Danska 419/100.000, Nemačka 431/100.000, Švajcarska 434, Rumunija 305/100000 stanovnika

3.2. Rad i korišćenje zdravstvenih kapaciteta

3.2.1. Rad i korišćenje primarne zdravstvene zaštite

Primarnu zdravstvenu zaštitu u 2022.godini na teritoriji Topličkog okruga (oblasti) pružala su četiri doma zdravlja – tri samostalna (DZ Blace, DZ Žitorađa, DZ Kuršumlija) i jedan u okviru Zdravstvenog centra u Prokuplju, kao i Apoteka Prokuplje.

3.2.1.1. Služba za zdravstvenu zaštitu odraslog stanovništva

U službama opšte medicine i zdravstvene zaštite radnika, na području **Topličkog okruga**, 2022. godine bila su zaposlena 44 lekara (28 ili 63,6% specijalista) i 80 zdravstvenih radnika sa srednjom i višom stručnom spremom (Tabela 26). Odnos broja lekara/medicinskih sestara-tehničara je, u analiziranom periodu, oko 1:1,8, a 2016.godine 1:1,4. Broj korisnika po lekaru iznosi 1435 (normativ – 1 lekar i 1 med. sestra na 1600 odraslih stanovnika).

Tabela 26. Kadrovi i posete u službama za zdravstvenu zaštitu odraslog stanovništva na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj korisnika	70259	70496	68778	67020	66090	65029	63161
Broj lekara	66	61	57	54	66	59	44
Broj korisnika na 1 lekara	1065	1156	1207	1241	1001	1002	1435
Broj medicinskih sestara	94	100	100	105	122	109	80
Broj medicinskih sestara na 1 lekara	1,4	1,6	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8
Ukupno	433488	395171	498453	379930	1320909	392490	358100
Broj poseta	% pregleda preventivnih	0,7	1,1	1,9	0,3	1,6	0,4
	Dnevno po lekaru	29,2	30,8	36,3	32,0	89,0	30,0
	Po korisniku	6,2	5,7	7,1	5,7	20,0	6,0

Prosečan broj pregleda po korisniku u ovom periodu je 5-7, a prosečan broj poseta po lekaru 41 (2020.godine lekar je dnevno imao čak 89 pregleda). Ovako velika dnevna opterećenost lekara je posledica pandemije COVID-19. Broj prijavljenih preventivnih pregleda, kroz izveštaje ove službe, je nula ili zanemarljivo mali broj, maksimalno 2% od ukupnog broja poseta (Tabela 26).

3.2.1.2. Služba za zdravstvenu zaštitu predškolske dece

U službama za zdravstvenu zaštitu dece predškolskog uzrasta na području Topličkog okruga 2022.godine bilo je zaposleno 9 lekara i 14 zdravstvenih radnika sa srednjom i višom stručnom spremom. Odnos broja lekara/medicinskih sestara-tehničara je 1:1,6 (Tabela 27).

Broj dece 0-6 godina na jednog lekara zaposlenog u ovoj službi se povećao sa 525 2016.godine na 583 u 2022.godini (normativ – 1 lekar specijalista pedijatrije i jedna pedijatrijska sestra na 850 dece 0-6 godina starosti, a na dva ovakva tima još jedna pedijatrijska sestra). Na teritoriji Topličkog okruga 2022.godine, u predškolskom uzrastu, prosečan broj poseta lekaru iznosio je 16.

Tabela 27. Kadrovi i posete u službama za zdravstvenu zaštitu dece predškolskog uzrasta na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Broj korisnika	5251	5231	5229	5221	5210	5208	5243	
Broj lekara	10	9	9	9	9	9	9	
Broj korisnika na 1 lekara	525	581	581	580	579	579	583	
Broj medicinskih sestara	14	14	14	13	13	14	14	
Broj medicinskih sestara na 1 lekara	1,4	1,6	1,6	1,4	1,4	1,6	1,6	
Broj poseta	Ukupno	72314	74354	71061	73898	46983	67609	82123
	% pregleda preventivnih	12,8	14,1	15,1	15,3	18,3	13,2	12,7
	Dnevno po lekaru	32,1	36,7	35,1	37,3	23,7	33,4	41,4
	Po korisniku	13,8	14,2	13,6	14,1	9,0	13,0	15,7

Dnevna opterećenost lekara, poslednje kalendarske godine, bila je 41 poseta/pregled. Preventivni pregledi su činili 9-16% svih poseta (Tabela 27).

3.2.1.3. Služba za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine

U službama za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine na području **Topličkog okruga** 2022.god. bilo je zaposleno 9 lekara i 10 zdravstvenih radnika sa srednjom i višom stručnom spremom. Odnos broja lekara/medicinskih sestara-tehničara je 1:1,1 (Tabela 28).

Tabela 28. Kadrovi i posete u službama za zdravstvenu zaštitu dece školskog uzrasta na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Broj korisnika	10817	9560	10245	10959	10767	10528	9245	
Broj lekara	10	10	10	10	9	9	9	
Broj korisnika na 1 lekara	1082	956	1024	1096	1196	1170	1027	
Broj medicinskih sestara	14	13	12	11	10	11	10	
Broj medicinskih sestara na 1 lekara	1,4	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2	1,1	
Broj poseta	Ukupno	63749	66090	63136	63713	38218	46555	57597
	% pregleda preventivnih	8,5	11,5	11,7	10,5	8,3	7,5	5,7
	Dnevno po lekaru	28,3	29,4	28,7	28,3	19,3	23,0	29,1
	Po korisniku	5,9	6,5	5,8	6,7	3,5	4,4	6,2

Na jednog lekara ove službe dolazi prosečno, u analiziranom sedmogodišnjem periodu, 1079 školske dece (2022.godine 1027), a prema Pravilniku treba obezbititi jednog lekara i jednu medicinsku sestrzu za 1500 dece uzrasta 7-18 godina, a na deset ovakvih timova još jednu višu medicinsku sestrzu.

Prosečan broj poseta po korisniku u ovom periodu povećao se sa 5,9 u 2016.godini na 6,7 u 2019.godini. Poslednje dve godine analiziranog perioda iznosi 4,4 i 6,2 (Tabela 28). Dnevna opterećenost lekara u 2022. godini iznosila je 29 pregleda/poseta. Niska je zastupljenost preventivnih pregleda (5,7%).

3.2.1.4. Služba za zdravstvenu zaštitu žena

U službama za zdravstvenu zaštitu žena na području **Topličkog okruga** 2022.godine bilo je zaposleno 6 lekara (5 specijalista) i 10 medicinskih sestara (odnos 1:1,7). Broj korisnika po lekaru je bio 5269 u 2016.godini, a nešto veći 2022.godine - 5497. Prema Pravilniku treba obezbediti jednog ginekologa i jednu ginekološko-akušersku sestruru za 6500 žena preko 15 godina, a na tri ovakva tima još jednu ginekološko-akušersku sestruru.

Tabela 29. Kadrovi i posete u službama za zdravstvenu zaštitu žena na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Broj korisnika	36880	36461	35519	35480	34962	34370	32981	
Broj lekara	7	7	7	7	7	6	6	
Broj korisnika na 1 lekara	5269	5209	5074	5069	4995	5728	5497	
Broj medicinskih sestara	10	10	9	9	10	10	10	
Broj medicinskih sestara na 1 lekara	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,7	1,7	
Broj poseta	Ukupno	29825	32720	34197	36544	28759	28028	24168
	% pregleda preventivnih	47,1	48,4	44,6	44,6	48,1	45,3	44,6
	Dnevno po lekaru	19,3	21,2	22,2	23,7	18,7	21,2	18,3
	Po korisniku	0,8	0,9	1,0	1,0	0,8	0,8	0,7

Dnevna opterećenost lekara je 18 u 2022.godini. Najveći broj pregleda žena, u toku jednog dana, ostvaren je 2019.godine – 24. Prosečan broj poseta po korisniku je konstantno jedna poseta godišnje. Zastupljenost preventivnih pregleda je izmedju 40% i 50% od ukupno prijavljenih kroz izveštaj službe (Tabela 29).

3.2.1.6. Služba za zaštitu i lečenje bolesti usta i zuba

Broj zaposlenih stomatologa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na teritoriji **Topličkog** okruga 2022.godine, bio je 22, a broj stomatoloških sestara/zubnih tehničara 30 (odnos 1:1,4).

Tabela 30. Kadrovi i posete u službama za zdravstvenu zaštitu i lečenje bolesti usta i zuba na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj korisnika		86327	85287	84252	83200	82067	80765	77649
Broj stomatologa		23	23	24	25	25	24	22
Broj korisnika na 1 stomatologa		3753	3708	3510	3328	3283	3365	3529
Broj zubnih tehničara i asistenata		30	29	29	30	29	30	30
Broj zubnih tehničara i asistenata na 1 stomatologa		1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
Broj poseta	Ukupno	51414	56688	54132	50943	41253	33411	33072
	% pregleda preventivnih	15,3	11,2	11,5	50,5	4,8	6,3	7,2
	Dnevno po stomatologu	10,0	10,5	9,8	9,8	7,3	6,2	6,8
	Po korisniku	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4

Dnevna opterećenost stomatologa u ovom okrugu se konstantno smanjuje od 10 na 6 poseta/pregleda 2021.godine. Prosečan broj poseta po korisniku je gotovo nepromenjen i iznosi manje od jedne godišnje (Tabela 30). Treba imati na umu, da se radi o domovima zdravlja u državnoj svojini, te da je taj broj značajno veći, kada bi se analizirao rad i privatnih stomatoloških zdravstvenih ustanova.

3.2.2. Rad i korišćenje bolničke zdravstvene zaštite

Stacionarne zdravstvene ustanove na području **Topličkog okruga** 2022. godine imale su 373 postelja, od čega 353 u opštoj bolnici u Zdravstvenom centru Prokuplje i 20 u stacionaru opštег tipa pri domu zdravlja Kuršumlija (ukupno 454 postelje na 100000 stanovnika okruga). **Evropska unija (2018.godine)**, u proseku, ima 500 postelja/100000 stanovnika. Broj bolničkih postelja na 100000 stanovnika je, iste godine, bio u: Nemačkoj – 800/100000, – Finskoj 361/100000, Sloveniji 443/100000, Hrvatskoj 561/100000, Srbiji 564/100000 i u Turskoj 285/100000 stanovnika.

Ukupan broj postelja u zdravstvenim ustanovama Topličkog okruga se, u analiziranom periodu, malo menjao. Prosečna dužina lečenja je gotovo nepromenjena, u poslednjih sedam godina, i iznosi 7-8 dana (Tabela 31).

Tabela 31. Korišćenje bolničke zdravstvene zaštite na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022.god.

Parametri	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Broj lekara	58	61	58	55	59	61	63
Broj specijalista	45	46	42	45	41	43	38
Viša i srednja SS	222	218	216	226	223	226	226
Broj postelja	379	373	373	373	373	373	373
Bolesnički dani	81507	80630	74066	66100	47320	51858	48793
Broj ispisanih pacijenata	10627	10714	10047	9341	6858	7525	7385
Prosečna dužina lečenja	7,7	7,5	7,4	7,1	6,9	6,9	6,6
Zauzetost postelja (%)	58,9	59,2	54,4	48,5	34,7	38,1	35,8
Broj bolesnika na 1 lekara	183	176	173	170	116	123	117
Broj bolesnika na 1 med. sestruru	48	49	46	41	31	33	33
Broj lekara/ 100 postelja	15	16	15	15	16	16	17
Broj sestara/ 100 postelja	59	58	58	61	60	61	61

Iskorišćenost posteljnog fonda se smanjila sa 59% u 2016.godini na 35,8% u 2022.godini. Broj bolesnika na jednog lekara, ima tendenciju blagog pada i 2022.godine iznosi 117.

Svaki četvrti lekar Topličkog okruga radi u stacionarnoj zdravstvenoj zaštiti. Broj lekara na 100 postelja je 15-17. Broj sestara na 100 bolničkih postelja je 60, u proseku.

Od ukupno 7.385 ispisanih pacijenata 2022.godine, umrlo je 384 tako da je opšta stopa bolničkog mortaliteta, za stanovništvo Topličkog okruga, 5,2%.

ZAKLJUČCI I PREDLOG MERA

Analizom izabranih pokazatelja zdravstvenog stanja stanovništva **Topličkog okruga** došlo se do sledećih

ZAKLJUČAKA

I – DEMOGRAFSKA SITUACIJA

- ❖ Broj stanovnika se konstantno *blago smanjuje*
- ❖ demografski *vrlo staro* stanovništvo: prosečna starost 2022.god. je 44,3 godine; svaki četvrti stanovnik ima više od 65 godina (zrelost stanovništva=23,1%)
- ❖ stanovništvo Topličkog okruga pripada *regresivnom* biološkom tipu: ideo mlađih od 15 godina 2022.godine je 14,4%, a starijih od 50 godina ima preko 40%
- ❖ niska opšta stopa fertiliteta, veoma niske stope rađanja (manje od 10‰), 2022.godine 9,7‰. Trend nataliteta pokazuje blagi porast. Stopa ukupnog fertiliteta u Topličkom okrugu/oblasti je u analiziranom periodu 1,7 prosečno, a starost majke pri radjanju prvog deteta je preko 25 godina.
- ❖ *vrlo visoke* opšte stope mortaliteta (preko 15‰; 2022.godine 19,8‰) i
- ❖ *negativan* prirodni priraštaj („bela kuga“)
- ❖ očekivano trajanje života sve *duže* i 2022.godine je Ž:M=77,1:72,1 godina
- ❖ *veoma niske* stope mortaliteta odojčadi (manje od 10‰). Ostvaren cilj SZO do 2020.godine.
- ❖ vodeći uzrok smrti stanovništva Topličkog okruga jesu *bolesti sistema krvotoka* koje su činile polovinu ili skoro polovinu umrlih. Njihovo učešće se značajno smanjilo tokom 2021. i 2022.godine. Slično je i sa *tumorima*. Ova promena u strukturi smrtnosti stanovništva Topličkog okruga je posledica pandemije COVID-19, usled koje *zarazne bolesti* preuzimaju treće, a zatim i drugo mesto u strukturi uzroka smrti (ukupno sa grupom U). Nedefinisani uzroci smrti, odnosno grupa—*simptomi, znaci i nenormalni klinički i laboratorijski nalazi* -je na četvrtom, pa i na trećem mestu. Njihova zastupljenost u ukupnoj smrtnosti stanovništva Topličkog okruga je, nedozvoljeno, visoka i negativan je pokazatelj zdravstvenog stanja populacije, ali i kvaliteta rada zdravstvene službe. Peto mesto zauzimaju *respiratorna oboljenja* koje su u porastu poslednje dve godine i čine, prosečno, 4,5% umrlih
- ❖ *socijalno-ekonomski pokazatelji* su nepovoljni: naša zemlja je u vrhu liste evropskih zemalja prema stopi nezaposlenosti, svega petina zaposlenih u Topličkom okrugu radi u privatnom sektoru, među nezaposlenima je 40% bez kvalifikacija i 50% žena, mesečna zarada je 2022.godine 58.502 RSD. U odnosu na Beogradsku oblast zarade su manje za približno 40%, dok je stopa nezaposlenosti tri puta veća
- ❖ supružnici, prilikom sklapanja braka, imaju više od 30 godina (u proseku), a svaki treći brak se razvede.

Demografska slika odgovara razvijenim zemljama, izuzev u pogledu socijalno-ekonomskih pokazatelja koji su nepovoljniji.

II – MORBIDITET

U **vanbolničkom morbiditetu** odraslog stanovništva koje je koristilo usluge službe *opšte medicine i medicine rada* 2022.godine dominiraju respiratorne i kardiovaskularne bolesti. Najčešće dijagnoze su *povišen krvni pritisak, akutna upala ždrela i krajnika i druge virusne bolesti.*

Kod dece *predškolskog* uzrasta najčešća su respiratorna oboljenja. Svako drugo dete koje se obratilo lekaru ove službe imalo je neku bolest disajnih organa. Druga na listi vodećih grupa bolesti jesu faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom, u koju spadaju preventivne posete i aktivnosti. U 2022.godini bilo je, prosečno, 7 dijagnoza po detetu starosti 0-6 godina.

U službi za zdravstvenu zaštitu dece *školskog* uzrasta dve od pet nazastupljenijih dijagnoza pripadaju respiratornim oboljenjima. Najfrekventnija dijagnoza je *akutno zapaljenje ždrela i krajnika*, kao i kod predškolske dece. Prosečan broj dijagnoza po detetu školskog uzrasta u 2022.godini je 4.

Najčešći razlog poseta službi za zdravstvenu zaštitu *žena* su bolesti mokraćno-polnog sistema. One su najzastupljenije i čine 55-60% ukupnog morbiditeta ove službe. Najčešće pojedinačne dijagnoze su: *druga zapaljenja karličnih organa, poremećaji menstruacije, preporodnjaci pregledi i druge kontrole trudnoće*

U grupi dece predškolskog uzrasta 2022.godine, ukupna stopa morbiditeta stomatološke službe bila je 395%. Medju školskom decom evidentirano je 7.351 stomatološko oboljenje, tako da je stopa obolevanja 795%. Stopa morbiditeta od zubnog karijesa je najviša u populaciji školske dece i 2022.godine je bila 171%.

Najčešći razlog hospitalizacije stanovnika Topličkog okruga u 2022.godini bile su dijagnostičke kategorije iz grupe *faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom, respiratorne i kardiovaskularne bolesti.*

Posmatrano prema pojedinačnim dijagnozama (ukoliko izuzmemo hospitalizacije zbog porodjaja), najčešći uzroci stacionarnog boravka stanovnika **Topličkog okruga** su bili: *druga medicinska nega, nega koja uključuje dijalizu, zapaljenje pluća, insulin zavisni dijabetes melitus, senilna i druge katarakte.* Medju prvih deset nalaze se i sledeće dijagnostičke kategorije: *akutni infarkt miokarda, preponska kila, dobroćudni tumor masnog tkiva i poremećaj varenja.*

Najduže su lečena psihiatrijska oboljenja: *demencija, laka duševna zaostalost, afektivno bipolarnooboljenje i šizofrenija.* Najmanju prosečnu dužinu hospitalizacije 2022.godine imala je dijagnoza *dobroćudni tumor vezivnog i drugih mekih tkiva* – svega 2,9 dana.

III – KADROVI I KORIŠĆENJE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Uredbom o Planu mreže zdravstvenih ustanova je određeno da na teritoriji Topličkog upravnog okruga, zdravstvenu zaštitu stanovništva obezbeđuje 5 samostalnih zdravstvenih ustanova (3 doma zdravlja, jedan zdravstveni centar i jedna apotekarska ustanova).

Na teritoriji **Topličkog okruga** na dan 31.12.2022.godine bilo je zaposleno 1176 osoba u državnim zdravstvenim ustanovama: 928 zdravstvenih radnika i saradnika i 248 (22,2%) nemedicinskih. Zaposlenih zdravstvenih radnika i saradnika sa visokom stručnom spremom bilo je 270, sa višom i srednjom 639. Broj zaposlenih lekara iznosi je 234 (171 ili 73,1% specijalista), 23 stomatologa i 7 magistra farmacije. U 2022.godini u Topličkom okrugu je radio 301 lekar na 100.000 stanovnika, u zdravstvenim ustanovama u državnoj svojini, na neodredjeno radno vreme.

Velike su varijacije u pokrivenosti stanovništva **lekarima u Evropi 2018.godine**: Srbija ima 298 lekara na 100.000 stanovnika, Austrija 524, Slovenija 318/100.000, Hrvatska 344/100.000, Danska 419/100.000, Nemačka 431/100.000, Švajcarska 434, Rumunija 305/100000 stanovnika

Kadrovska obezbedjenost stanovništva zdravstvenim radnicima primarne zdravstvene zaštite je, posmatrano u celini, zadovoljavajuća i u skladu je sa *Pravilnikom o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe*. Dnevna opterećenost lekara je veoma različita, kako po opštinama, tako i po službama, ali se kreće u okvirima zakonski predvidjenog.

Ukupan posteljni fond u hospitalnim zdravstvenim ustanovama na teritoriji **Topličkog okruga** u 2022.godini iznosi 454 postelje na 100.000 stanovnika.

Iskorišćenost posteljnog fonda se smanjila sa 59% u 2016.godini na 35,8% u 2022.godini. Broj bolesnika na jednog lekara, ima tendenciju blagog pada i 2022.godine iznosi 117.

Svaki četvrti lekar Topličkog okruga radi u stacionarnoj zdravstvenoj zaštiti. Broj lekara na 100 postelja je 15-17. Broj sestara na 100 bolničkih postelja je 60, u proseku.

Od ukupno 7.385 ispisanih pacijenata 2022.godine, umrlo je 384 tako da je opšta stopa bolničkog mortaliteta, za stanovništvo Topličkog okruga, 5,2%.

Prosečna dužina lečenja je gotovo nepromenjena i iznosi približno 7-8 dana.

PREDLOG MERA

I – DEMOGRAFSKA SITUACIJA

Nepovoljni vitalno-demografski pokazatelji zahtevaju primenu raznovrsnih mera pronatalitetne politike, koje je država već započela. Posebno treba istaći nepovoljnu socijalno-ekonomsku situaciju, bez čijeg bržeg napretka neće biti ni skorih povoljnijih pokazatelja iz ove oblasti zdravstvene zaštite.

Izraženo starenje populacije, slično visoko razvijenim državama Evrope, podrazumeva aktivniju brigu o starima kroz razvijanje različitih oblasti zdravstvenog sistema: Sa jedne strane briga o bolesnima i nesposobnima, a sa druge povećanje kvaliteta života starih, kroz timski rad vladinog i nevladinog sektora društva.

Novootkrivena respiratorna zarazna oboljenja sa visokom stopom letaliteta (infekcija novim korona virusom - COVID-19), kao i druga slična zarazna oboljenja treba da budu, svakako, užiži interesovanja zdravstvene delatnosti. Zbog promena u strukturi mortaliteta, koje podrazumevaju smanjeno učešće KVB i tumora, a porast broja umrlih od *zaraznih* i *respiratornih bolesti* neophodno je vršiti redovnu kontrolu kompletne dokumentacije, ovako evidentiranih, preminulih osoba. Medju prvih pet grupa u strukturi mortaliteta jesu stanja iz dijagnostičke grupe R00-R99, što zahteva intenzivnu kontinuiranu edukaciju lekarsertifikatora o pravilnom izboru i adekvatnom upisu osnovnog uzroka smrti u Potvrdu o smrti i ostale individualne izveštaje koji to zahtevaju.

II – MORBIDITET

U strukturi morbiditeta (vanbolničkog i hospitalnog), ali i mortaliteta dominiraju *hronična masovna nezarazna oboljenja*. Uz produženje životnog veka i izraženo starenje populacije, može se reći da je i na području Topličkog okruga ostvarena „epidemiološka tranzicija“.

Najviše su stope obolevanja i umiranja od bolesti *cirkulatornog sistema, bolesti disajnih organa i tumora*. Stope su više nego u razvijenim zemljama Evrope, tako da je neophodan intenzivan programski rad na suzbijanju svih faktora rizika hroničnih masovnih nezaraznih bolesti, ali i efikasniji skrining malignih oboljenja.

III – KADROVI I KORIŠĆENJE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Ukupan broj radnika zaposlenih u zdravstvenim ustanovama Topličkog okruga se smanjio u periodu 2016-2022.godine kako zdravstvenih, tako i nemedicinskih radnika. Uskladiti strukturu zaposlenih u zdravstvu sa potrebama stanovništva.

Kadrovska obezbedjenost stanovništva zdravstvenim radnicima primarne zdravstvene zaštite je, posmatrano u celini, zadovoljavajuća i u skladu je sa *Pravilnikom o bližim uslovima za obavljanje zdravstvene delatnosti u zdravstvenim ustanovama i drugim oblicima zdravstvene službe*.

Značaj preventivnih pregleda, posebno u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, je odavno poznat. Treba povećati obim preventivnih pregleda u svim službama, osim u zdravstvenoj zaštiti žena gde oni čine gotovo polovinu ukupnog rada ginekologa. Tzv. „besplatni preventivni pregledi“ ne postoje, jer vreme i rad zdravstvenog osoblja, upotrebljeni materijal i amortizacija opreme imaju svoju cenu. Potrebno je kroz promociju zdравlja podizati svest o neophodnosti preventivnih pregleda, izuzev kada se radi o određenim zaraznim bolestima gde je neophodno da postoji zakonska obaveza i sankcije.

Broj postelja je zadovoljavajući (454 na 100.000 stanovnika). Evropska unija, u proseku, ima 500 postelja/100000 stanovnika 2018.godine. Prosečna zauzetost postelja je, u analiziranom periodu, niska što govori o nedovoljnoj iskorišćenosti bolničkih kapaciteta. Potrebno je razmotriti strukturnu i organizacionu preraspodelu u skladu sa evidentiranim potrebama stanovništva.

PRILOG

Tabela 1. Vodeće grupe bolesti u zdravstvenoj zaštiti odraslog stanovništva Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bolesti sistema za disanje (J00-J99)	32373	21,4	18711	19,5	22178	17,8	19684	19,1	18994	19,0	15403	15,4	17771	17,9
Bolesti sistema krvotoka (I00-I99)	39354	26,0	14893	15,5	22682	18,2	16287	15,8	15859	15,9	14389	14,4	14135	14,3
Bolesti mišićno-koštanog sistema i vezivnog tkiva (M00-M99)	11876	7,9	10111	10,5	12268	9,8	9980	9,7	8697	8,7	9882	9,9	1053	10,1
Bolesti mokraćno-polnog sistema (N00-N99)	7712	5,1	5764	6,0	5668	4,6								
Faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom (Z00-Z99)			9268	9,6	15912	12,8	15452	15,0	12741	12,7	18206	18,2	11957	12,1
Zarazne i parazitarne bolesti (A00-B99)											9739	9,7		
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)							4476	4,3	6371	6,4			7166	7,2
Ostale grupe bolesti	52524	34,7	37434	38,9	45844	36,8	37426	36,2	37361	37,4	40555	37,4	37999	38,4
UKUPNO	151276	100	96181	100	124552	100	103305	100	100023	100	108174	100	99081	100

Tabela 2. Vodećih pet dijagnoza u zdravstvenoj zaštiti odraslog stanovništva Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Druge virusne bolesti (A81, A87-A89...B27-B34)											8395	7,8		
Povišen krvni pritisak (I10)	25936	17,1	8537	8,9	21088	13,6	10596	10,3	10581	10,6	8319	7,7	8951	9,0
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	15942	10,5	8180	8,5	8713	5,6	8572	8,3	8207	8,2	6359	5,9	7861	7,9
Druga oboljenja ledja (M40-M49, M53-M54)	5604	3,7	5647	5,9	7293	4,7	5651	5,5	4918	4,9	5548	5,1	5957	6,0
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)					11739	7,6	9937	9,6	5330	5,2				
Lica u zdravstvenim službama iz drugih razloga (Z31-Z33, Z37, Z55-Z99)					10116	6,5	3515	3,4	5118	5,1	8225	7,6	5357	5,4
Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J00-J01, J05-J06)													5102	5,1
Ostale dijagnoze bolesti	103794	68,6	65903	68,5	95683	61,9	65034	63,0	34154	34,0	71328	65,9	65853	66,6
UKUPNO	151276	100	96181	100	124552	100	103305	100	100023	100	108174	100	99081	100

Tabela 3. Vodeće grupe bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske dece Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Grupa bolesti prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Bolesti sistema za disanje (J00-J99)	21226	55,3	21578	57,6	23630	60,4	22829	60,5	14320	63,6	6972	57,8	20354	53,2
Faktori koji utiču na zdr. stanje i kontakt sa zdravstvenom službom (Z00-Z99)	5762	15,0	5492	14,7	6019	15,4	4468	11,8	2369	10,5	2297	19,0	5900	15,4
Bolesti kože i potkožnog tkiva (L00-L90)							1655	4,4	888	2,3	427	3,5		
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)	1964	5,1	2124	5,7	486	3,8	1843	4,9	828	3,9	594	4,9	2867	7,5
Zarazne bolesti (A00-B99)	1941	5,1	1655	4,4	1739	4,4	2122	5,6	1194	5,3	491	4,1	3224	8,4
Bolesti sistema za varenje (K00-K93)	2330	6,1	1637	4,4	1533	3,9								
Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnjih faktora (S00-T98)													1363	3,6
Ostale grupe bolesti	5173	13,4	4973	13,3	4717	12,1	4844	12,8	2905	12,9	1279	10,6	4568	11,9
UKUPNO	38396	100	37459	100	39124	100	37761	100	22504	100	12060	100,0	38276	100,0

Tabela 4. Vodećih pet dijagnoza u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske dece Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	11102	28,9	12173	32,5	11152	28,5	12358	32,7	6160	27,4	4237	35,1	11627	30,4
Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J00-J01, J05-J06)	5584	14,5	5005	13,4	7238	18,5	6750	17,9	6558	29,1	1993	16,5	5288	13,8
Akutni bronhitis i bronhiolitis (J20-J21)	1819	4,7	1707	4,6										
Akutni laringitis i traheitis (J04)			1556	4,2	2760	7,1								
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)	3091	8,1	3682	9,8	3550	9,1	2171	5,7	1191	5,3	1107	9,2	3692	9,6
Ostala lica potencijalno ugrožena zaraznom bolešću (Z20, Z22-Z29)	1843	4,8			1614	4,1	1767	4,7						
Lica u zdravstvenim službama iz drugih razloga (Z31-Z33, Z37, Z55-Z99)									635	2,8	781	6,5		
Druge virusne bolesti (A81, A87-A89...B27-B34)							1632	4,3	968	4,3	421	3,5	2592	6,8
Groznica nepoznatog porekla (R50)													2052	5,4
Ostale dijagnoze bolesti	14957	39,0	13336	35,6	12810	32,7	13083	34,7	6992	31,1	3521	29,2	13025	34,0
UKUPNO	38396	100	37459	100	39124	100	37761	100	22504	100	12060	11,0	38276	100,0

Tabela 5. Vodeće grupe bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Grupa bolesti prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bolesti sistema za disanje (J00-J99)	21087	54,6	19256	53,7	22611	58,2	22316	63,4	13744	67,2	19640	65,0	25431	67,1
Faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom (Z00-Z99)	5688	14,7	5451	15,2	5121	13,2	2250	6,4	1080	5,3	3654	12,1	4407	11,6
Zarazne bolesti (A00-B99)	1793	4,6	1243	3,5	2301	5,9	1497	4,3	1447	7,1			1829	4,8
Bolesti sistema za varenje (K00-K93)	2398	6,2	1785	5,0	2006	5,2	1662	4,7					1136	3,0
Bolesti kože i potkožnog tkiva (L00-L90)									728	3,5	830	2,7		
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)	2106	5,5	2325	6,5	1721	4,4	2315	6,6	805	3,9	1586	5,2		
Povrede, trovanja i posledice delovanja spoljnjih faktora (S00-T98)											1074	3,6	1261	3,3
Ostale grupe bolesti	5566	14,4	5830	16,2	5104	13,1	5170	14,7	2672	13,0	3442	11,4	3827	10,2
UKUPNO	38638	100	35890	100	38864	100	35210	100	20506	100	30226	100	37891	100

Tabela 6. Vodećih pet dijagnoze u službama za zdravstvenu zaštitu školske dece i omladine Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Akutno zapaljenje ždrela i krajnika (J02-J03)	12306	31,8	10903	30,4	11819	30,4	12732	36,2	7383	36,0	10687	35,4	13651	36,0
Akutne infekcije gornjih respir. puteva (J00-J01, J05-J06)	4930	12,8	4555	12,7	6434	16,6	6673	19,0	5326	26,0	7510	24,8	9697	25,6
Akutni laringitis i traheitis (J04)	1507	3,9	1311	3,7	2223	5,7	1240	3,5						
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)	3290	8,5	3856	10,7	2702	7,0	1438	4,1	633	3,1	1669	5,5	1664	4,4
Ostala lica potencijalno zdravstveno ugrožena zaraznom bolešću (Z20,Z22-Z29)											1028	3,4	1978	5,2
Druge virusne bolesti (A81, A87-A89,)					1745	4,5			1309	6,4			1377	3,6
Druge bolesti jednjaka, želuca i creva dvanaestopalačnog (K20-K23,K28, K30-K31)	1461	3,8												
Groznicu nepoznatog porekla (R50)			1341	3,7			1201	3,4						
Druge specifične, nespecifične i višestruke povrede (S00-S01...T13-T14)									466	2,3	1053	3,5		
Ostale dijagnoze bolesti	15144	39,2	13924	38,8	13941	35,9	11926	33,9	5389	26,3	8279	27,4	9524	25,2
UKUPNO	38638	100	35890	100	38864	100	35210	100	20506	100	30226	100	37891	100

Tabela 7. Vodeće grupe bolesti u službama za zdravstvenu zaštitu žena Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Grupa bolesti prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	N	%	N	N	%	N	%	N	%
Bolesti mokraćno-polnog sistema (N00-N99)	7087	75,7	7517	71,6	6988	71,1	6710	65,8	4912	60,5	4543	60,6	4306	56,2
Faktori koji utiču na zdravstveno stanje i kontakt sa zdravstvenom službom (Z00-Z99)	1568	16,8	2147	20,4	1966	20,0	2613	25,6	2327	28,6	2114	28,2	2364	30,9
Tumori (C00-D48)	268	2,9	270	2,6	249	2,5	294	2,9	304	3,7	300	4,0	274	3,6
Trudnoća, radjanje i babinje (O00-O99)	258	2,8	334	3,2	362	3,7	378	3,7	367	4,5	343	4,6	413	5,4
Simptomi, znaci i patološki klinički i laboratorijski nalazi (R00-R99)	86	0,9	113	1,1	138	1,4	97	1,0	115	1,4	89	1,2	160	2,1
Ostale grupe bolesti	91	1,0	118	1,1	119	1,2	99	1,0	99	1,3	105	1,4	144	1,8
UKUPNO	9358	100,0	10499	100,0	9822	100,0	10191	100,0	8124	100	7494	100	7661	100

Tabela 8. Vodećih pet dijagnoza u službama za zdravstvenu zaštitu žena Topličkog okruga, 2016-2022. god.

Dijagnoza prema MKB-X	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Druga zapaljenja ženskih karličnih organa (N71, N73-N77)	1749	18,7	1936	18,4	1738	22,1	1466	14,4	1291	15,9	1108	14,8	1254	16,4
Poremećaji menstruacije (N91-N92)	1294	13,8	1273	12,1	1262	16,1	1154	11,3	958	11,8	977	13,0	938	12,2
Cervicitis uteri (N72)	1543	16,5	1370	13,0	1259	16,0	1395	13,7			489	6,5		
Preporodajni pregledi i druge kontrole trudnoće (Z34-Z36)	743	7,9	1294	12,3	912	11,6	1162	11,4	822	10,1	906	12,1	557	7,3
Bolesti dojke (N60-N64)	775	8,3	668	6,4	747	9,5	875	8,6	645	7,9				
Lica koja traže zdravstvene usluge radi pregleda i ispitivanja (Z00-Z13)									907	11,2	603	8,0	855	11,2
Morbi climacterici (N95)													464	6,1
Ostale dijagnoze bolesti	3254	34,8	3958	37,7	3904	39,7	4139	40,6	3501	43,1	3411	45,6	3593	46,8
UKUPNO	9358	100,0	10499	100,0	9822	100,0	10191	100,0	8124	100	7494	100	7661	100

Tabela 9 Osnovne kategorije stanovništva Topličkog okruga, 2022.god.

Kategorije stanovnika	Ukupno
UKUPNO	77649
M	39197
Ž	38452
ODRASLI	63161
0-6 godina	5243
školska deca	9245
žene sa 15+ godina	32981
žene sa 15-49 godina	15083

Izvor: Procena Zavoda za statistiku R. Srbije, baza podataka

4. STANJE ŽIVOTNE SREDINE

4.1. Kvaliteta vazduha

Na području Topličkog okruga nije vršena kontrola kvaliteta vazduha u posmatranom periodu.

4.2. Kvalitet površinskih voda i otvorenih kupališta

Na području Topličkog okruga nije vršena kontrola kvaliteta površinskih voda i voda otvorenih kupališta u posmatranom periodu.

4.3. Zdravstvena ispravnost namirnica i predmeta opšte upotrebe

U periodu od 01.01.2016. - 31.12.2022 sa područja Nišavskog i Topličkog okruga na parametre mikrobiološke bezbednosti hrane analizirano je 13313 namirnice, a fizičko-hemijske bezbednosti 11543 namirnica (Tabela 32).

Tabela 32. Bezbednost hrane sa područja Nišavskog i Topličkog okruga analizirana u periodu od 2016 - 2022.godine u laboratorijama Instituta za javno zdravlje Niš

Redni broj	Godina	Mikrobiološka ispitivanja			Fizičko-hemijska ispitivanja		
		Broj uzoraka	Neispravnih		Broj uzoraka	Neispravnih	
			Broj	%		Broj	%
1	2016	2236	54	2.4	1655	39	2.4
2	2017	2222	38	1.7	1411	20	1.4
3	2018	2137	86	4	2568	24	0.9
4	2019	1428	48	3.4	2104	19	0.9
5	2020	1571	46	2.9	1235	7	0.6
6	2021	1717	43	2.5	1204	8	0.7
7	2022	2002	80	4.0	1366	20	1.5
UKUPNO		13543	13313	395	2.96	11543	137

U izveštajnom periodu ispitivana je zdravstvena ispravnost 4696 predmeta opšte upotrebe sa aspekta mikrobioloških parametara i 5652 predmeta opšte upotrebe sa aspekta fizičko-hemijskih parametara (Tabela 33).

Tabela 33. Zdravstvena ispravnost predmeta opšte upotrebe sa područja Nišavskog i Topličkog okruga analizirana u periodu od 2016 -2022.godine u laboratorijama Instituta za javno zdravlje Niš

Redni broj	Godina	Mikrobiološka ispitivanja			Fizičko-hemijska ispitivanja		
		Broj uzoraka	Neispravnih		Broj uzoraka	Neispravnih	
			Broj	%		Broj	%
1	2016	744	7	0.9	1099	1	0.9
2	2017	728	3	0.4	1093	0	0
3	2018	604	7	1.2	1012	1	0.1
4	2019	554	0	0	807	4	0.5
5	2020	840	0	0	465	3	0.6
6	2021	796	0	0	341	8	2.3
7	2022	430	5	1.2	835	6	0.7
UKUPNO		4696	22	0.47	5652	23	0.41

U 2022.godini, u odnosu na prethodne godine, primećen je blagi porast neispravnih namirnica ispitivanih sa aspekta mikrobioloških parametara.

4.4. Higijensko-sanitarni nadzor nad objektima za društvenu ishranu

U izveštajnom periodu izvršeno je 110 sanitarno-higijenskih nadzora u objektima društvene ishrane na području Topličkog okruga.

U cilju objektivizacije sanitarno-higijenske situacije u objektima u toku nadzora uzimani su brisevi sa radnih površina, posudja i pribora, ruku i odeće zaposlenih u kuhinjama i gotovih obroka i namirnica (Tabela 34).

Ukupno je analizirano 1545 briseva, a mikrobiološki neispravnih briseva nije bilo.

U izveštajnom periodu analizirano je 163 gotovih jela i pakovanih namirnica, a svi analizirani uzorci bili su mikrobiološki ispravni.

Tabela 34. Analiza rezultata prilikom higijensko-sanitarnih nadzora u objektima za društvenu ishranu u periodu od 2016-2022.god.

Redni broj	Grad	Pregledano briseva			Pregledano gotovih jela i namirnica		
		Ukupno	Neispravnih		Ukupno	Neispravni	Uzrok neispravnosti
			Broj	%		Broj	
1	KURŠUMLIJA	320	-	-	35	-	-
2	BLACE	340	-	-	38	-	-
3	PROKUPLJE	525	-	-	50	-	-
4	ŽITORAĐA	360	-	-	40	-	-
	UKUPNO	1545	-	-	163	-	-

Zaključak

Na osnovu izvršenih sanitarno-higijenskih nadzora, bakteriološke analize briseva i uzoraka hrane možemo zaključiti da je sanitarno – higijenska situacija u objektima društvene ishrane bila zadovoljavajuća.

KONTROLA KVALITETA VODE

4.4.1. ZDRAVSTVENA ISPRAVNOST VODE ZA PIĆE

Zdravstveno bezbedna voda za piće odgovara normama važećeg Pravilnika o higijenskoj ispravnosti vode za piće koji prihvata preporuke Svetske zdravstvene organizacije i Evropske unije i podleže kontinuiranom monitoringu koji realizuju ovlašćene zdravstvene ustanove određenom dinamikom i opsegom ispitivanja u akreditovanim laboratorijama.

Monitoring zdravstvene ispravnosti vode za piće na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga sprovodi Institut za javno zdravlje, preko Centra za higijenu i humanu ekologiju.

Metodologija: Monitoring se obavlja na osnovu ugovora sa vlasnicima objekata javnog vodosnabdevanja. Uzorkovanje voda za piće vrše stručna lica Odeljenja za vodu i vazduh Centra za higijenu i humanu ekologiju. Uzorci vode za piće su uzorkovani na mestima na kojima je voda za piće dostupna korisnicima - na slavini krajnjeg potrošača. Nakon adekvatnog transporta, vrši se prijem uzorka i započinju analize u akreditovanoj laboratoriji. Kompletan izveštaj o ispitivanju vode ima u svom sastavu i stručno mišljenje koje koncipiraju doktori medicine - specijalisti higijene. Stručnim mišljenjem se ocenjuje usaglašenost vode za piće normama Pravilnika i dozvoljava se ili zabranjuje upotreba vode. U slučaju neispravnosti vode, ukoliko ona podleže kontinuiranom monitoringu, daje se predlog mera za obezbeđivanje njene ispravnosti.

Zdravstvena ispravnost vode za piće na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga je i 2022. godine ispitivana dominantno u komunalnim vodovodima. Javne česme i seoski vodovodi nisu obuhvaćeni redovnim monitoringom. Tokom 2022. godine zdravstvena ispravnost vode za piće sagledavana je kroz podatke dobijene kontinuiranim monitoringom voda iz komunalnih vodovoda sledećih komunalnih sistema: Niš, Aleksinac, Gadžin Han, Svrlijig, Merošina, Doljevac i Ražanj u Nišavskom okrugu i Prokuplju, Kuršumliji, Blacu i Žitorađi u Topličkom okrugu.

4.4.1.1. Vodosnabdevanje na teritoriji TOPLIČKOG OKRUGA

U Topličkom okrugu tokom 2022. godine uzeta su 693 uzorka na mikrobiološku ispravnost i 693 uzorka vode na fizičko-hemijsku ispravnost. Mikrobiološka neispravnost je detektovana u 4 uzorka (0,58%) kao problem točećeg mesta. Ponovljenim uzorkovanjem dokazana je ispravnost vode. Fizičko-hemijska neispravnost identifikovana je kod 46 uzoraka (6,64%). Razlozi su iz grupe parametara koje mogu izazvati primedbe potrošača: mutnoća, boja, pH vrednost i rezidualni hlor, kao i povećan sadržaj mangana i KMnO₄. Zabeležene neispravnosti su bile kratotrajnog karaktera i nisu predstavljale rizik po zdravlje stanovništva.

Vodovod u Prokuplju ima dva izvorišta - akumulaciju Bresnica sa fabrikom vode u kojoj se vrši prečišćavanje i dezinfekcija i bunare Grčki mlin odakle se voda na svom putu ka potrošaču samo dezinfikuje. Za vodovod Prokuplje kao veći sistem vodosnabdevanja, stručnim mišljenjem je ocenjivano stanje u komunalnom vodovodu na osnovu dnevne serije uzoraka.

Vodovod u Blacu ima jedno izvorište - akumulaciju Pridvorica sa fabrikom vode u kojoj se vrši prečišćavanje i dezinfekcija. U Topličkom okrugu rezultati fizičko - hemijskih analiza su pokazali značajniju neusaglašenost sa Pravilnikom u JKP Blace. Veći procenat neusaglašenosti je rezultat lošeg stanja akumulacije Pridvorica i zastarelog postrojenja za preradu vode.

Vodovod u Kuršumlji ima jedno izvorište – voda se crpi iz reke Toplice, nakon čega ide u nalivna polja, odakle ide u podzemlje kroz filtersku ispunu, a kasnije se crpi iz bunara. Dezinfekcija se radi u hlornoj stanici u sklopu samog izvorišta.

Izvorište vodovoda u Žitorađi – čine bunari. Dezinfekcija se radi u hlornoj stanici.

Stanje vodosnabdevanja u komunalnim vodovodima na teritoriji Topličkog okruga ocenujemo zdravstveno bezbednim. Ti vodovodi podležu kontinuiranom monitoringu i za ovlašćenu zdravstvenu ustanovu nema iznenađenja čak i kada se uvede vanredno stanje vezano za vodosnabdevanje. U izveštaju nisu prikazani uzorci prirodnih voda - voda izvorišta, koja se tretiraju propisanim metodama kondicioniranja, jer njih u prirodnom stanju potrošači urbanih sredina ne koriste. Zdravstveno bezbedna voda teče iz slavina komunalnih vodovoda na teritoriji Topličkog okruga.

Najčešći razlozi neispravnosti sumarno za sve vodovode su iz grupe primedbi potrošača (mutnoća, boja, pH i rezidualni hlor) ili problema točećeg mesta. Što se mikrobiologije tiče, zabeležene neispravnosti su bile kratotrajnog karaktera i nisu predstavljale rizik po zdravlje stanovništva. Ponovljenim uzorkovanjem je dokazana zdravstvena ispravnost vode.

U odnosu na isti period prošle godine, zabeleženo je smanjenje mikrobiološke i fizičko hemijske neispravnosti vode. U odnosu na tolerantne granice neispravnosti za komunalne vodovode (5% za mikrobiološku neispravnost i 20% za hemijsku), vodovodi na posmatranoj teritoriji su objekti vodosnabdevanja koji obezbeđuju zdravstveno bezbednu vodu za piće.

Stanje vodosnabdevanja u komunalnim vodovodima na teritoriji Nišavskog okruga ocenujemo zdravstveno bezbednim, s obzirom na mali procenat zabeleženih neispravnosti. Ti vodovodi podležu kontinuiranom monitoringu i za ovlašćenu zdravstvenu ustanovu nema iznenađenja čak i kada se uvede vanredno stanje vezano za vodosnabdevanje. U izveštaju nisu prikazani uzorci prirodnih voda - voda izvorišta, koja se tretiraju propisanim metodama kondicioniranja, jer njih u prirodnom stanju potrošači urbanih sredina ne koriste. Zdravstveno bezbedna voda teče iz slavina komunalnih vodovoda na teritoriji Nišavskog okruga.

U tabeli 35. prikazana je distribucija broja uzoraka, broja neispravnih uzoraka i njihovog procenta tokom perioda od 2015. zaključno sa 2022. godinom. Razlog za taj prikaz je akreditacija laboratorije, veliki broj internih obuka uzorkivača i bolja organizacija i unapređenje rada na terenu, a sve je to imalo za cilj tačniji monitoring vode za piće na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga pa samim tim i egzaktnije izveštavanje.

Tabela 35. Higijenska ispravnost vode za piće iz komunalnih vodovoda Nišavskog i Topličkog okruga u periodu od 2015.-2022. Godine

Redni broj	Godina	Mikrobiologija			Fiziko-Hemija		
		Broj uzoraka	Neispravnih		Broj uzoraka	Neispravnih	
			Broj	%		Broj	%
1.	2015	6192	24	0,39	6174	187	3,03
2.	2016	6046	61	1,01	6043	155	2,56
3.	2017	6722	32	0,48	6722	105	3,29
4.	2018	6764	20	0,3	6765	307	4,54
5.	2019	9472	23	0,24	9472	159	1,67
6.	2020	11062	52	0,47	11062	177	1,6
7.	2021	11171	13	0,12	701	70	9,98
8.	2022	11170	11	0,1	11170	125	6,64
UKUPNO		68599	236	0,34	68579	1441	2,1

Stanje vodosnabdevanja u komunalnim vodovodima ocenjujemo zdravstveno bezbednim, sa obzirom na mali procenat zabeleženih neispravnosti u analiziranim uzorcima u periodu od 2015.-2026. godine i kontinuiran monitoring koji sprovodi ovlašćena ustanova.

U tabelama nisu prikazani uzorci prirodnih voda - voda izvorišta, koja se tretiraju propisanim metodama kondicioniranja, jer njih u prirodnom stanju potrošači urbanih sredina ne koriste.

U tabeli 36. prikazana je neispravnost u odnosu na ukupan broj uzetih uzoraka iz pojedinih vodovoda na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga tokom 2022. godine..

Tabela 36. Higijenska ispravnost vode za piće iz komunalnih vodovoda I-XII 2022.godini na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga

Red. broj	OPŠTINA	MIKROBIOLOŠKI pregled vode				FIZIČKO-HEMIJSKI pregled vode			
		Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti	Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti
			broj	%			broj	%	
NIŠAVSKI OKRUG									
1.	NIŠ	9839	1	0,01	AMB ¹ ,	9839	57	0,58	NTU ⁵⁹ , Boja ⁵ , Rez.Cl ³
2.	ALEKSINAC	315	1	0,32	UKB ¹ , KBFP ¹ ,	315	18	5,71	NTU ² , Boja ⁵ , Rez.Cl ¹¹ , Mn ⁴ ,
3.	SVRLJIG	140	3	2,14	UKB ¹ , SFP ¹ , SRK ¹ ,	140	-	-	-
4.	GADŽIN HAN	51	1	1,96	UKB ¹ ,	51	-	-	-
5.	MEROŠINA	36	1	2,78	AMB ¹	36	-	-	-
6.	DOLJEVAC	48	-	-	-	48	-	-	-
7.	RAŽANJ	48	-	-	-	48	4	8,33	Boja ² , pH ⁴
UKUPNO NO		10477	7	0,07	UKB, KBFP, AMB, SFP, SRK	10477	79	0,75	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, pH
TOPLIČKI OKRUG									
8.	PROKUPLJE	288	-	-	-	288	1	0,83	pH ¹ ,
9.	KURŠUMLIJA	136	3	2,21	SFP ¹ , SRK ² ,	136	-	-	-
10.	BLACE	233	1	0,43	KBFP ¹ ,	233	42	18,03	NTU ¹² , Boja ²⁰ , Rez.Cl ²⁴ , Mn ⁸ , KMnO ₄ ¹ ,
11.	ŽITORAĐA	36	-	-	-	36	3	8,35	Boja ³ ,
UKUPNO TO		693	4	0,58	KBFP, SFP, SRK	693	46	6,64	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, KMnO₄, pH
UKUPNO NO + TO		11170	11	0,1	UKB, KBFP, AMB, SFP, SRK	11170	125	1,12	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, KMnO₄, pH

Razlozi neispravnosti sumarno za sve vodovode su iz grupe primedbi potrošača (mutnoća, boja, pH i rezidualni hlor) ili problema točećeg mesta. Što se mikrobiologije tiče, kao razlog neispravnosti dominiraju UKB i AMB koje predstavljaju indikator lošeg tretmana vode i zahtevaju bolje održavanje cevovoda do krajnjeg potrošača. Ponovljenim uzorkovanjem je dokazana zdravstvena ispravnost vode.

Tabela 37. Higijenska ispravnost vode za piće iz komunalnih vodovoda oba okruga tokom 2022. Godine

Red. broj	OPŠTINA	MIKROBIOLOŠKI pregled vode				FIZIČKO-HEMIJSKI pregled vode			
		Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti	Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti
			broj	%			broj	%	
NIŠAVSKI OKRUG									
UKUPNO NO	10477	7	0,07		UKB, KBFP, AMB, SFP, SRK	10477	79	0,75	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, pH
TOPLIČKI OKRUG									
UKUPNO TO	693	4	0,58		KBFP, SFP, SRK	693	46	6,64	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, KMnO ₄ , pH
UKUPNO NO + TO	11170	11	0,1		UKB, KBFP, AMB, SFP, SRK	11170	125	1,12	NTU, Boja, Rez.Cl, Mn, KMnO ₄ , pH

Zaključak

Stanje vodosnabdevanja u komunalnim vodovodima na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga koje kontroliše IZJZ Niš, ocenjujemo zdravstveno bezbednim, s obzirom na mali procenat zabeleženih neispravnosti.

ZDRAVSTVENA ISPRAVNOST BAZENSKIH VODA 2022

Kontinuiranim monitoringom bazenskih voda obuhvaćeni su objekti SRC „Čair“ (olimpijski, rekreacioni i dečiji bazen); bazeni za hidroterapiju i rekreaciju u Niškoj banji (Radon, Staro kupatilo, Terme, Zelengora, Velnes), bazen za rehabilitaciju Kliničkom centru Niš; i bazeni u Prološkom i Lukovskoj Banji što ukupno iznosi 13 objekata obuhvaćenih uzorkovanjem tokom 2022.godine. Takođe je rađen sezonski monitoring (u letnjim mesecima) otvorenih javnih bazena tokom 2022.godine. (tabela)

Ukupno je ispitano (zatvoreni i otvoreni bazeni) 431 uzorak na mikrobiološke parametre i 431 uzorak na fizičko-hemijske parametre:

- Od ispitanih uzorka na mikrobiološku ispravnost, 2 uzorka (0,46%) je bilo mikrobiološki neispravano. Ponovljenim uzorkovanjem dokazana je ispravnost vode.
- Od ispitanih uzoraka na fizičko-hemijsku ispravnost, 49 uzoraka (11,37%) je bilo fizičko-hemijski neispravno.

Zabeležene nespravnosti treba uslovno shvatiti, sem mikrobiološke koja je preduslov za upotrebu vode za obavljanje rekreacije i sportskih aktivnosti ili hidroterapije. Kao razlog neispravnosti dominira povišena vrednost za rezidualni hlor i pH vrednost, naročito kod banjskih termalnih voda (koje su posebno sagledane kroz Pravilnik Prilog 2 Parametri pokazatelji bazenske vode).

Zdravstvenu ispravnost bazenskih voda na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga ocenujmo kao zadovoljavajuću, s obzirom visok procenat mikrobiološke ispravnosti.

Tabela 38. Rezultati fizičko-hemijskog ispitivanja vode iz javnih bazena 1-12 2022.godini na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga

Red. broj	OPŠTINA	Vrsta (O/Z) i naziv bazena (ako postoji)	FIZIČKO-HEMIJSKI pregled vode			
			Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti
				broj	%	
NIŠAVSKI OKRUG						
1.	Niš	SC „Čair“ (3-Z)	72	29	40,28	pH,
2.	Niš	SC „Čair“ (2-O)	30	2	6,66	pH,
3.	Niš	Institut „Niška Banja“ (5-Z)	110	-	-	-
4.	Niš	KC-fizikalna (1-Z)	12	-	-	-
5.	Niš	„TAMI TRADE“ DOO (1-O)	3	-	-	-
6.	Niš	PANORAMA LUX (1-O)	3	-	-	-
7.	Niška Banja	„GREEN PARADISO“ (1-O)	2	1	50,0	Hloridi,
8.	Paljina	„POPOLEND“ (2-O) V i M + Tobogani	2	-	-	-
9.	Doljevac	TO Opštine Doljevac (5-O)	45	3	6,66	Rez Cl, Hloridi,
10.	Svrljig	„PASTIRIŠTE“ (2-O)	6	-	-	-
11.	Aleksinac	UR SA BAZENOM KAFE KLUB AQUARIUS (1-O)	6	3	50,0	pH,
12.	Aleksinac	Fevki (1-O)	5	-	-	-
UKUPNO NO			296	38	12,84	Ph; Rez Cl, Hloridi,
TOPLIČKI OKRUG						
13.	Prolom banja	Hotel Radan (2-Z)	30	4	13,33	Rez Cl, pH
14.	Prolom banja	Hotel Radan (2-O) V i M	30	1	3,33	Rez Cl,
15.	Lukovska banja	Hotel Jelak i Kopaonik (2-Z)	28	-	-	-
16.	Lukovska banja	Hotel Jelak i Kopaonik (2-O)	28	-	-	-
17.	Kuršumlija	JP SPC (1-O)	5	-	-	-
18.	Blace promenili ime u USTANOVA ZA ODRZAVANJE OBJEKATA	STTC BLACE (1-O)	2	-	-	-
19.	Žitorađa	Turistička Organizacija Žitorađa (3-O)	12	6	50,0	Rez Cl, pH
UKUPNO TO			135	11	8,15	Rez Cl, pH
UKUPNO NO+TO			431	49	11,37	Ph; Rez Cl, Hloridi,

Tabela 39. Rezultati mikrobiološkog ispitivanja vode iz javnih bazena 1-12 2022.godini na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga

Red. broj	OPŠTINA	Vrsta (O/Z) i naziv bazena (ako postoji)	MIKROBIOLOŠKI pregled vode			
			Broj uzetih uzoraka	neispravno		Razlog neispravnosti
				broj	%	
NIŠAVSKI OKRUG						
1.	Niš	SC „Čair“ (3-Z)	72	-	-	-
2.	Niš	SC „Čair“ (2-O)	30	-	-	-
3.	Niš	Institut „Niška Banja“ (5-Z)	110	-	-	-
4.	Niš	KC-fizikalna (1-Z)	12	-	-	-
5.	Niš	„TAMI TRADE“ DOO (1-O)	3	-	-	-
6.	Niš	PANORAMA LUX (1- O)	3	-	-	-
7.	Niška Banja	„GREEN PARADISO“ (1-O)	2	-	-	-
8.	Paljina	„POPOLEND“ (2-O) V i M + Tobogani	2	-	-	-
9.	Doljevac	TO Opštine Doljevac (5-O)	45	-	-	-
10.	Svrljig	„PASTIRIŠTE“ (2-O)	6	1	16,66	UKB
11.	Aleksinac	UR SA BAZENOM KAFE KLUB AQUARIUS (1-O)	6	-	-	-
12.	Aleksinac	Fevki (1-O)	5	1	20,0	UKB, AMB
UKUPNO NO			296	2	0,67	UKB, AMB
TOPLIČKI OKRUG						
13.	Prološki banji	Hotel Radan (2-Z)	30	-	-	-
14.	Prološki banji	Hotel Radan (2-O) V i M	30	-	-	-
15.	Lukovska banja	Hotel Jelak i Kopaonik (2-Z)	28	-	-	-
16.	Lukovska banja	Hotel Jelak i Kopaonik (2-O)	28	-	-	-
17.	Kuršumlija	JP SPC (1-O)	5	-	-	-
18.	Blace - promenili ime u USTANOVA ZA ODRZAVANJE OBJEKATA	STTC BLACE (1-O)	2	-	-	-
19.	Žitorađa	Turistička Organizacija Žitorađa (3-O)	12	-	-	-
UKUPNO TO			135	-	-	-
UKUPNO NO+TO			431	2	0,46	UKB, AMB

ZAKLJUČAK VODE ZA PIĆE I BAZENI

Od kad je počeo da važi Zakon o bezbednosti hrane, voda za piće iz komunalnih vodovoda predstavlja najkontrolisaniju namirnicu - zna se dinamika, broj uzoraka prema veličini vodovoda i da kontrolu vrši ovlašćena zdravstvena ustanova.

Tokom petogodišnjeg perioda 2015 - 2022. godine ukupno je analizirano oko 70000 uzorka vode za piće iz komunalnih vodovoda na higijensku ispravnost. Ti vodovodi podležu kontinuiranom monitoringu i za ovlašćenu zdravstvenu ustanovu nema iznenađenja čak i kada se uvede vanredno stanje vezano za vodosnabdevanje. Stanje vodosnabdevanja u komunalnim vodovodima ocenjujemo zdravstveno bezbednim, obzirom na mali procenat zabeleženih neispravnosti u analiziranim uzorcima u periodu od 2015-2022. godine i kontinuiran monitoring koji sprovodi ovlašćena ustanova. U izveštaju nisu prikazani uzorci prirodnih voda - voda izvorišta, koja se tretiraju propisanim metodama kondicioniranja, jer njih u prirodnom stanju potrošači urbanih sredina ne koriste. Zdravstveno bezbedna voda teče iz slavina komunalnih vodovoda na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga.

Kako nemamo uvid u vodosnabdevanje preko seoskih vodovoda za kompletну teritoriju Nišavskog i Topličkog okruga i preko javnih česama kao alternativnih vodnih objekata u naseljima, vodu iz ovih objekata ocenjujemo potencijalno zdravstveno rizičnom i ne preporučujemo je za konzumiranje od strane potrošača.

Voda iz procesa proizvodnje hrane se takođe veoma studiozno sagledava u IZJZ Niš, bilo da potiče iz komunalnih vodovoda ili iz lokalnih sistema. Kako objekata koji proizvode hranu ima mnogo više, očekujemo intenzivniji monitoring vode iz procesa proizvodnje u narednom periodu.

Zdravstvena ispravnost bazenskih voda na teritoriji Nišavskog i Topličkog okruga ocenjuje se kao zadovoljavajuća, s obzirom na visok procenat mikrobiološki ispravnih uzoraka.

5. EPIDEMIOLOGIJA

5.1. Kretanje zaraznih bolesti

Tabela 40. Izveštaj o kretanju zaraznih bolesti u Topličkom okrugu od 2016. do 2022. god.

ZARAZNE BOLESTI	O/U	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
B16.9 Hepatitis acuta B sine delta agente	O	1		1	1				3
	U								0
B17.1 Hepatitis acuta C	O	1	1	1					3
	U								0
B18.1 Hepatitis viralis chronica B sine delta agente	O	5	4	4	1				14
	U								0
B18.2 Hepatitis viralis chronica C	O	9	7	1				1	18
	U								0
B20 Morbus HIV - morbus deficientiae immunitatis acquisitae cum morbis infectivis et parasitariis adjunctis	O		1						1
	U		0	1					1
B 23 Morbus HIV cum statibus sida sa drugim stanjima adjunctis aliis								1	1
									0
B26 - Parotitis								1	1
									0
B26.9 Parotitis epidemica sine complicazione	O		1						1
	U								0
B27.9 Mononucleosis infectiva, non specificata	O	40	42						82
	U								0
B58.9 Toxoplasmosis, non specificata	O	7	4	2	1			1	15
	U								0
B67.0 Echinococcosis hepatis	O	2	2						4
	U								0
B67.9 Echinococcosis alia non specificata	O		3	1	1				5
	U								0
B75 - Trichinellosis								2	2
									0
B86 Scabies	O	132	82						214
	U								0
G72.8 Flacid muscle paralysis	O					1			1
	U								0
J02.0 Pharingitis streptococcica	O	12	11						23
	U								0
J03.0 Tonsillitis streptococcica	O	7	3						10
	U								0
J10 Influenza, virus identificatum	O			1	4	6			11
	U			1	2				3

ZARAZNE BOLESTI	O/U	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
J11 Influenza, virus non identificatum	O	57	115	29	47	166		16	430
	U								0
J12.9 Pneumonia viralis, non specificata	O	147	12						159
	U	4							4
J14 Pneumonia per Haemophilum influenzae	O	1							1
	U								0
J15 Pneumonia bacterialis	O	160	81						241
	U	4	5						9
J84 Pneumoniae interstitiales aliae	O	82	150						232
	U								0
U07.1 - COVID-19, virus identifikovan	O					2070	10041	9247	21358
	U					49	219	46	314
UKUPNO	O	1205	1253	115	73	2249	10042	9274	24211
	U	22	13	1	2	49	219	46	352
Z21 Nosilaštvo antitela na HIV	O		1	1			1		3
	U								0
Z22.1 Izlučivanje uzročnika drugih salmoneloza,	O		1	2	1		1		5
	U								0
Z22.1 Izlučivanje uzročnika Yersinia enterocoliticae	O						1		1
	U								0
Z22.5 Nosilaštvo antigena virusnog hepatitisa B	O		2	2	8	4			16
	U								0
Z22.9 Nosilaštvo antitela na virusni hepatitis C	O		2	4	10	1	1		18
	U								0
Z24.2 Ozlede od životinja	O	20	8	9	10	6	3	6	62
	U								0
UKUPNO Nosilaštva	O	20	14	18	29	11	7	6	105
	U	0	0	0	0	0	0	0	0
UKUPNO SVE	O	1225	1267	133	102	2260	10049	9280	24316
	U	22	13	1	2	49	219	46	352

Operativnu evidenciju zaraznih bolesti na području Topličkog okruga radio je Centar za prevenciju i kontrolu bolesti Instituta za javno zdravlje u Nišu. U periodu od 2016. do 2022. godine prijavljeno je 24316 slučaja oboljenja i 352 smrtna slučaja.

Srednja godišnja stopa morbiditeta od zaraznih bolesti u ovom periodu iznosila je 4490,83 na 100.000 stanovnika. Najveći broj obolelih prijavljen je 2021. godine i to, 10049 (incidenca je 10952,11 na 100.000 stanovnika), a najmanji 2019. godine 102 (incidenca je 111,17 na 100.000 stanovnika). Zarazne bolesti pokazuju trend porasta u obolevanju ($y = 2024$, $x - 3608$; $R^2 = 0,619$) za period od 2016. do 2022 godine. Pad obolevanja u 2018. godini usledio je posle primene novog Pravilnika o prijavljivanju zaraznih bolesti. Od 1.1.2018. godine prestale su da se prijavljuju bolesti koje su godinama bile u prvih deset bolestina teritoriji Topličkog okruga. U odnosu na prethodne godine registrovanje obolevanja od zaraznih bolesti, zbog promena u načinu prijavljivanja, je od 9,2 do 9,5 puta manje a od 2019. godine u odnosu na prethodne godine od 12 do 12,4 puta manje. Od 2020. do 2022. godine beleži se porast obolevanja od zaraznih bolesti u odnosu na prethodni period zbog velikog broja prijavljenih slučajeva COVID 19 virusne infekcije . U odnosu na 2019. godinu u periodu od 2020. do 2022. godine prijavljenih slučajeva zaraznih bolesti je od 22,2 puta do 98,5 puta viši. U 2022. godini beleži se pad obolevanja od zaraznih bolesti za 1,1 puta u odnosu na 2021. godinu.

U periodu od 2016. do 2022. godine prijavljena su 352 smrtna slučaja od zaraznih bolesti i to: enterocolitis per Clostridium difficile – 2, diarrhoea et gastroenteritis causa infectionis suspecta – 2, tuberculosis pulmonis, per microscopiam sputi confirmata – 2, septicaemia alia, specificata – 15, Morbus HIV- morbus deficientiae immunitatis acquisitae cum morbus infectivis et parasitariis adjunctis-1, influenza, virus identificatum – 3, pneumonia viralis, non specificata – 4, pneumonia bacterialis – 9, COVID 19- virus identificatum 314. Broj smrtnih slučajeva u 2018. i 2019. godini je smanjen od 6,5 do 22 puta u odnosu na prethodne godine, takođe zbog izmena u prijavljivanju zaraznih bolesti. Od 2020. do 2022. godine uočava se povećanje prijavljenih smrtnih slučajeva u odnosu na prethodni period zbog pandemije COVID 19 virusne infekcije. U 2021. godini broj smrtnih slučajeva je od 4,7 do 219 puta povećan u odnosu na prethodne godine, u 2020 od 2,2 do 49 puta, a u 2022 od 0,21 do 46 puta.

Srednja godišnja stopa mortaliteta od zaraznih bolesti u posmatranom periodu iznosila je 65,00 na 100.000 stanovnika. Najveći broj umrlih prijavljen je 2021. godine – 219 (mortalitet je 283,12 na 100.000 stanovnika), a najmanji 2018. – 1 sa stopom mortaliteta od 1,29 %0000.

Tabela 41. DESET NAJČEŠĆE PRIJAVLJIVANIH ZARAZNIH BOLESTI I STANJA NA PODRUČJU TOPLIČKOG OKRUGA U PERIODU OD 2016. DO 2022. GODINE

R.b.	Bolest	Broj prijavljenih	*Mb/100 000	Broj umrlih	*Mt/100 000
1.	U07.1-COVID 19,virus identifikovan	21358	3944,54	314	57,98
2.	Varicella	501	92,52	0	0
3.	Diarrhoea et gastroenteritis causa infectionis suspecta	440	81,26	2	0,36
4.	Influenza, virus non identificatum	430	79,41	0	0
5.	Pneumonia bacterialis	241	44,50	9	1,66
6.	Pneumoniae interstitiales aliae	232	42,84	0	0
7.	Scabies	214	39,52	0	0
8.	Pneumonia viralis non specificata	159	29,36	4	0,73
9.	Enterocolitis per Cl. difficile	149	27,51	2	0,36
10.	Mononucleosis infectiva non specificata	82	15,14	0	0

*Mb - srednja godišnja stopa morbiditeta

*Mt - srednja godišnja stopa mortaliteta

Na području Topličkog okruga u periodu od 2016. do 2022. godine u strukturi opštег morbiditeta od zaraznih i parazitarnih bolesti dominantno mesto pripada kapljičnim zaraznim bolestima (95,22%). Procenat učešća se kreće od 0,22% 2019. godine do 41,29% 2021. godine. Srednja godišnja stopa morbiditeta od kapljičnih zaraznih bolesti u ovom periodu iznosila je 4276,42 na 100.000 stanovnika. Respiratorne zarazne bolesti pokazuju trend porasta obolenja ($y = 2144$, $x = 4301$; $R^2 = 0,662$). Smanjenje broja obolelih u 2018. i 2019. u odnosu na prethodne godine je na račun bolesti koje se više ne prijavljuju, a koje su bile vodeće po broju obolelih: varičela, pneumonije (virusne, bakterijske i neoznačene) i mononukleoza. Od deset najčešćih bolesti u Topličkom okrugu sedam je iz ove grupe: COVID 19 sa 21358 slučajeva, varicella sa 501 slučajem, influenza sa 430 zabeleženih slučajeva, pneumonia bacterialis sa 241 slučajem , pneumonia viralis non specificata sa 159 slučajeva, pneumonia interstitiales aliae sa 232 slučaja i mononucleosis infectiva non specificata sa 82 slučaja. U posmatranom periodu registrovano je jedanaest epidemija respiratornih zaraznih bolesti (dve epidemije gripe u 2017. i 2020. godini, u 2018. godini tri epidemije malih boginja, a u 2020. , 2021. i 2022 godini šest epidemija COVID 19). Nije registrovan nijedan slučaj difterije i kongenitalne rubeole.

Kapljičnim zaraznim bolestima pripada 332 letalna ishoda. Najviše smrtnih ishoda je zabeleženo kod obolelih od COVID 19- 314, a znatno manje kod obolelih od pneumoniae bacterialis-9 ,od pneumoniae viralis non specificata-4, influenza, virus identificatum-3 i tuberculosis pulmonis, per microscopiam sputi confirmata-2. Broj smrtnih slučajeva je 2,5-10 puta manji u 2018 i 2019. godini u odnosu na prethodne godine zbog promena u prijavljivanju zaraznih bolesti.U periodu 2020.- 2022. beleži se porast letalnih ishoda zbog pandemije COVID 19.

Crevne zarazne bolesti u strukturi opšteg morbiditeta od zaraznih bolesti učestvuju sa 2,80%. Procenat učešća se kreće od 0,008% 2022. godine do 1,46% 2016. godine. Srednja godišnja stopa morbiditeta od crevnih zaraznih bolesti u ovom periodu iznosila je 125,95 na 100.000 stanovnika. Crevne zarazne bolesti pokazuju trend pada obolenja ($y = -76,87$, $x + 433,4$; $R^2 = 0,655$). U deset najčešćih bolesti u Topličkom okrugu dve su iz ove grupe: diarrhoea et gastroenteritis causa infectionis suspecta sa 440 i enterocolitis per Cl. difficile sa 149 obolelih lica. Pošto se od 2018. godine više se ne prijavljuju slučajevi zaraznih proliva, trovanja hranom, bakterijskih proliva i onih uzrokovanih klostridijumom difficile, došlo je do značajnog pada u registrovanju crevnih zaraznih bolesti u periodu 2018-2022. godine (od 30 do 178,5 puta u odnosu na prethodne godine), kao i značajnijeg pada u strukturi opšteg morbiditeta od zaraznih bolesti.

Crvnim zaraznim bolestima pripada 4 letalna ishoda. Smrtnih ishodi su zabeleženi kod obolelih od diarrhoea et gastroenteritis causa infectionis suspecta -2 i enterocolitis per Cl. difficile- 2. Registrovan je jedan slučaj akutne flakcidne paralize u opštini Kuršumlija 2020.godine. Kao uzročnik nije potvrđen polio virus.

Sve ostale bolesti (polne, koje se prenose putem krvi i parenteralno, parazitarne i zoonoze) učestvuju u ukupnom morbiditetu sa 2,11%, od kojih najviše parazitarne zarazne bolesti sa 1,04%; krvnoprenosive zarazne bolesti su nešto zastupljenije sa 0,59% od zoonoza sa 0,41% ukupnog morbiditeta, i najmanje pripada polno prenosivim bolestima - svega 0,06%. Od vektorskih zaraznih bolesti Lajmska bolest učestvuje sa 0,08% od ukupnog morbiditeta zaraznih bolesti u Topličkom okrugu.

U periodu od 2016. do 2022. godine od parazitarnih zaraznih bolesti najbrojniji je scabies sa 214 slučaja i nalazi se na sedmom mestu od deset najčešćih zaraznih bolesti u Topličkom okrugu. Od 2018. godine scabies se više ne prijavljuje kao oboljenje (registruje se samo epidemijsko javljanje). Od zaraznih bolesti koje se prenose putem krvi brojnošću i smrtnošću dominiraju septikemije – 73 obolele i 15 umrlih osoba.Od polnih bolesti najviše je prijavljeno Infectio chlamydialis modo sexuali transmisa – 9.

Na području Topličkog okruga u periodu od 1.1.2016. do 31.12.2022. godine registrovano je 14 epidemija zaraznih bolesti sa 6792 obolele osobe.

Morbilli– U tri epidemije u kolektivima u opštini Prokuplje, u 2018 godini, obolelo je 59, a hospitalizovana 51 osoba. Put prenošenja je aerogeni, izolovan je virus Morbilla. Epidemije su odjavljene.

Influenza – Na području Topličkog okruga, prijavljene su i odjavljene dve epidemije Influenzae- u 2017 godini u kojoj je obbolelo 3859 osoba i u 2020 sa 2673 obbolele osobe. U obe epidemije put prenošenja je aerogeni sa potvrđenim uzročnicima - Influenza virus tip AH3 izolovan u 2017. a u 2020 godini Influenza virus tip AH1,tip AH3 i tip B.

COVID 19 – Prijavljene su i odjavljene šest epidemija u kolektivima. U opštini Prokuplje tri epidemije- jedna epidemija u 2020. godini sa 26 obbolelih osoba, i u 2022. dve epidemije u kojima je obbolelo 83 osoba a po 7 je hospitalizovano i umrlo. I u opštini Blace tri epidemije- u 2021. jedna epidemija sa 22 obbolele i jednom hospitalizovanom osoboma, a 2022. u dve epidemije obbolelo je 25 osoba, a po jedna je hospitalizovana i umrla.Utvrdjeni put prenošenja je aerogeni a izolovan SARS CoV 2 virus.

Diarrhoea et gastroenteritis – U prethodnoj 2022. godini ,u opštini Prokuplje prijavljena je i odjavljena jedna epidemija sa 39 obbolelih i jednim hospitalizovanim licem. Put prenošenja je prepostavljen , laboratorijskim ispitivanjem uzročnik nije dokazan.

Scabies –U opštini Blace,2019 godine, prijavljena je epidemija u kolektivu sa 3 obolela lica koja su bila hospitalizovana. Epidemija je odjavljena.

Hepatitis A- Krajem 2020 godine , u opštini Kuršumlija, prijavljena je epidemija sa 3 obbolela i hospitalizovana lica. Put prenošenja je kontakt a izolovani uzročnik Hepatitis A virus. Epidemija je odjavljena početkom 2021 godine.

Zaključak:

1. Tokom godina, do 2019. smanjivao se broj prijavljenih slučajeva oboljenja, naročito sa primenom novog Pravilnika o prijavljivanju zaraznih bolesti od 2018 godine. U periodu od 2020. do 2022. godine značajniji je porast broja prijavljenih slučajeva oboljenja nakon pojave COVID 19 respiratornog virusnog oboljenja.
2. Osim difterije prijavljene su sve druge vakcinabilne bolesti.
3. U nadzoru nad poliomijelitom prijavljen je jedan slučaj akutne flakcidne paralize gde laboratorijski nije potvrđeno prisustvo polio virusa.
4. Dominiraju respiratorne zarazne bolesti u svakoj posmatranoj godini.
5. Prijavljeno je jedanest epidemija respiratornih zaraznih bolesti, dve epidemije crevnih i jedna parzitarnih zaraznih bolesti.
6. Nema prijavljenih epidemija u porodici.
7. Na osnovu analize svega navedenog epidemiološka situacija na teritoriji Topličkog okruga ocenjuje se kao nesigurna ali pod kontrolom zdravstvene službe.

5.2. Aktivna imunizacija u Topličkom okrugu u periodu 2016-2022. godine

Od 1. januara 2015. godine primarna vakcinacija protiv difterije, tetanusa, velikog kašlja, dečije paralize i oboljenja izazvanih Hemofilusom influence tip b, u Republici Srbiji, sprovodi se sa tri doze kombinovanom petovalentnom vakcinom (DTaP-IPV-Hib). Obuhvat vakcinom na teritoriji Topličkog okruga DTaP-IPV-Hib kretao se od 93,5% (2016) do 99,2% (2019). Najveći procenat vakcinisnih bio je 2019. godine 99,2% (tabela 1). Revakcinacija DTaP-IPV-Hib vakcinom u 2. godini života beleži najniži obuhvat 2016. od 67,1% do 96,5% (2022). Kod revakcinacije DT vakcinom u 7. godini beleži se veći obuhvat od 70,9% (2016) do 96,7% (2019). Obuhvat revakcinacijom dT vakcinom u 14. godini kretao se od 86,7% (2021) do 96,7 % (2019). Vakcinacija planirane populacije kombinovanom petovalentnom vakcinom sprovedena je na teritoriji (tabela 42).

U posmatranom sedmogodišnjem periodu vakcinacija protiv dečije paralize sprovođena je kombinovanom DTaP-IPV-Hib vakcinom i izvršena je sa najnižim obuhvatom od 86,3 (2020) a najviši je bio 99,6% (2017). Obuhvat dece revakcinacijom u 2. godini kretao od 68,5% (2022) do 98,4 % (2019). Kod revakcinacije u 7. godini najmanji obuhvat od 71,7% bio je (20) a najveći je 99,7 (2017) i iznosio je 95,4%. Najmanji obuhvat bio je trećom revakcinacijom u 14. godini i iznosio je 94,5% (2020) a najveći je iznosio 97,9 (2017). U 2017. obuhvat revakcinacijom bio je najveći a 2021. Zabeležen je najmanji obuhvat vakcinom bOPV 82,3% kod treće revakcinacije (tabela 43).

Od 2021. godine ne sprovodi se treća revakcinacija protiv dečije paralize u 14. godini i ne primenjuje se bOPV vakcine.

Obuhvat MMR vakcinom kretao se od 67,6 (2020) i revakcinacije 91,0 (2020), kada je bio najmanji. Obuhvat dece vakcinacijom MMR značajno je povećan u 2018. godini u odnosu na ranije godine i iznosio 95,4%. Obuhvat vakcinacijom kombinovanom MMR vakcinom iznosio je 95% i više samo 2017 i 2018. godine a obuhvat revakcinacijom bio je samo 2019, 2020 i 2021 bio je manji od 95% (tabela 44).

U Republici Srbiji vakcinacija protiv tuberkuloze sprovodi se samo u prvoj godini života, životom bakterijskom vakcinom. Obuhvat aktivnom imunizacijom dece u prvoj godini, bio je naniži 2018 (92,1 %) a najveći obuhvat bio je 2021. godine (98,0%), (tabela 45).

Vakcinacija protiv virusnog hepatitisa B, (HB) vakcinom imala je obuhvat od 83,7% (2020) do 95,3% (2018). Imunizacija HB vakcinom u 12. Godini sprovedena je svake godine u posmatranom periodu (tabela 46).

Na tabeli 6 prikazana je aktivna imunizacija lica protiv oboljenja izazvanih Haemophilusom influenzae tip b kombinovanom vakcinom. Najniži obuhvat od 86,3% bio je 2020 a najveći do 95,8% (2018), (tabela 47).

Obavezna imunizacija lica određenog uzrasta protiv oboljenja izazvanih Streptokokom pneumonije u Republici Srbiji počela je da se sprovodi od 1.4.2018. godine primenom konjugovane polisaharidne vakcine. Vakcinacija je počela da se sprovodi iste godine i na teritoriji Topličkog okruga. U 2018. godini 50,2% dece vakcnisano je sa tri doze konjugovane polisaharidne vakcine i nije bilo revakcinisane dece u drugoj godini (tabela 48) te godine bio je najniži obuhvat a najveći 2022. (95,0%). Sa revakcinacijom se počelo tek 2020. kada je obuhvat bio 52,9% a 2022, (74,2%) (tabela 48).

U 2022. godini započeta je imunizacija predškolske dece četvorovalentnom vakcinom DTaP IPV.

Preporučena imunizacija protiv oboljenja izazvanih humanim papiloma virusima osoba uzrasta 9–19 godina, finansirana sredstvima RFZO, započela je 6.6.2022. godine, primenom devetovalentne HPV vakcine (Gardasil 9).

Tabela 42. Sprovedena imunizacija protiv difterije, tetanusa i pertusisa na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine. Pentaxim vakcina, DTaP-IPV-Hib

Godina	DTaP-IPV-Hib *			Revakcinacija u 2. DTaP-IPV-Hib *			Revakcinacija u 7. DT			Revakcinacija u 14. dT		
	plan.	vakc.	%	plan.	reakc.	%	plan.	revakc.	%	plan.	revakc.	%
2016	734	690	94,0	732	614	83,9	737	712	96,6	953	814	85,4
2017	728	725	99,6	735	664	90,3	727	695	95,6	961	948	98,6
2018	807	789	97,8	742	681	91,8	726	710	97,8	1103	967	87,7
2019	751	719	95,7	741	663	89,5	752	720	96,7	1110	1073	96,7
2020	728	628	86,3	728	620	85,2	724	280	39,5	862	631	73,2
2021	710	694	97,7	725	504	69,5	804	777	96,6	795	657	82,6
2022	721	660	91,5	736	752	96,5	779	592	90,1	792	676	85,4

* Od 1. januara 2015. godine primarna vakcinacija protiv difterije, tetanusa, velikog kašlja, dečije paralize i oboljenja izazvanih Hemofilusom influence tip b u Republici Srbiji sprovodi se sa tri doze kombinovane petovalentne vakcine DTaP-IPV-Hib.

Tabela 43. Sprovedena imunizacija protiv dečije paralize na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine

Godina	DTaP-IPV-Hib			Revakcinacija u 2. godini			Revakcinacija u 7. Godini бОПВ2*			Revakcinacija u 14. бОПВ3*		
	plan.	vakc.	%	plan.	revak.	%	plan.	revak.	%	plan.	revak.	%
2016	734	690	94,0	732	614	83,9	737	712	96,6	953	814	85,4
2017	728	725	99,6	735	664	90,3	638	636	99,7	1084	1079	94,5
2018	807	789	97,8	742	681	91,8	725	705	97,2	1052	890	84,6
2019	751	719	95,7	741	663	89,5	751	723	96,3	966	946	97,9
2020	728	628	86,3	728	620	85,2	724	666	92,0	862	635	73,7
2021	710	694	97,7	736	539	73,2	804	777	96,6	795	657	82,6
2022	721	660	91,6	725	504	69,5	779	752	96,5	792	676	85,4

*bOPV, **IPV

* U 2021.g. prestala je obavezna revakcinacija Polio vakcinom u 14. godini života kao i primena bOPV vakcine.

Tabela 44. Sprovedena imunizacija protiv morbila, rubele i parotitisa na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine

Godina	Vakcinacija MMR			Revakcinacija MMR u 7. godini		
	plan.	vakc.	%	Plan.	revakc.	%
2016	702	587	83,6	741	723	97,6
2017	720	684	95,0	722	706	97,8
2018	778	747	96,3	753	740	98,3
2019	741	577	77,9	754	710	94,2
2020	728	492	67,6	724	659	91,0
2021	731	568	77,7	770	726	94,6
2022	725	508	70,1	779	745	95,6

Tabela 45. Sprovedena imunizacija protiv tuberkuloze na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine

Godina	plan.	vakc.	%
2016	734	690	94,0
2017	650	636	97,9
2018	725	668	92,1
2019	599	564	94,2
2020	727	702	96,6
2021	576	553	98,0
2022	567	536	94,5

Tabela 46. Sprovedena imunizacija protiv hepatitisa B na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine

Godina	Hep. B vakcinacija u 1. godini sa tri doze			Hep. B vakcinacija u 12. godini sa tri doze		
	plan.	vakc.	%	plan.	vakc.	%
2016	717	667	93,0	933	906	97,1
2017	743	712	95,8	910	608	66,8
2018	791	754	95,3	131	67	51,1
2019	736	693	94,2		33	
2020	728	609	83,7		10	
2021	721	657	91,1	/	34	/
2022	710	624	87,9	/	18	/

Tabela 47. Sprovedena imunizacija protiv oboljenja izazvanih Haemophilusom influenzae tip b na teritoriji Topličkog okruga, 2016-2022. godine

Godina	Hib vakcinacija / DTaP-IPV-HiB *		
	plan.	vakc.	%
2016	734	690	94,0
2017	728	725	99,6
2018	807	789	97,8
2019	751	719	95,7
2020	728	628	86,3
2021	710	694	97,7
2022	721	660	91,5

Tabela 48. Sprovedena imunizacija protiv oboljenja izazvanih Streptokokom pneumonije na teritoriji Topličkog okruga od 2018 do 2022.

Godina	Pneumokokna konjugovana polisaharidna (vakcinacija sa 3 doze)			Revakcinacija u 2. godini		
	plan.	vakc.	%	plan.	rev.	%
2018	338	170	50,2			
2019	746	659	88,3			
2020	728	555	76,2	647	382	52,9
2021	721	637	88,6	746	542	72,7
2022	721	673	94,8	725	538	74,2

5.3. Kretanje bolničkih infekcija

U posmatranom periodu 2016-2022 zdravstvene ustanove sa teritorije Topličkog okruga prijavile su 65 bolničkih infekcija. Tokom 2016. godine prijavljen je najveći broj bolničkih infekcija (26), slijedi 2017 godina (17) dok je najmanji broj prijavljen 2022. godine samo 2 bolničke infekcije. U 2020. g. i 2021. g. nije bilo prijava bolničkih infekcija. Od 65 bolničkih infekcija čak 54 je bilo infekcija sistema za varenje, dok su samo 7 bile infekcije respiratornog trakta izazvane virusom Morbila I to 2018. godine, i 4 infekcija mokraćnog sistema. Među izolatima prednjači Clostridium difficile kao jedini uzročnik infekcija sistema za varenje, dok su u strukturi ostalih uzročnika prijavljenih bolničkih infekcija Enterobacter I virus morbila.

U periodu kovid pandemije 2020-2021. godine nije bilo prijava bolničkih infekcija verovatno zbog prelaska u kovid sistem rada većeg broja odeljenja OB Prokuplje.

Zaključak

U obrađenom periodu trend prijavljivanja bolničkih infekcija je u blagom padu, što ne znači da nema bolničkih infekcija. Treba insistirati na redovnom prijavljivanju bolničkih infekcija.

5.4. Obolovanje i umiranje od masovnih hroničnih nezaraznih bolesti

Uvod

Zakonskim propisima regulisana je obaveza zdravstvenih radnika i zdravstvenih ustanova u Republici Srbiji o prikupljanju podataka i vođenju registara obolelih i umrlih iz grupe masovnih hroničnih nezaraznih bolesti (u daljem tekstu: MHNB).

Od 1. januara 2017. god., Zakonom o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva „*Sl glasnik RS*“ br. 123/2014 i 106/2015 i Pravilnikom o obrascima i sadržaju obrazaca za vođenje zdravstvene dokumentacije, evidencija, izveštaja, registara i elektronskog medicinskog dosijea „*Sl glasnik RS*“ br. 109/2016 predviđeno je prikupljanje podataka i vođenje registara obolelih i umrlih od 7 (sedam) oboljenja i/ili stanja. Ranijim zakonskim propisima bilo je predviđeno da se prikupljaju podaci i vode registri za 11 (jedanaest) bolesti i/ili stanja.

Vođenje registara ima za cilj sagledavanje osnovnih epidemioloških karakteristika obolovanja i umiranja od ovih bolesti i preduzimanje što adekvatnijih preventivnih mera za smanjenje obolovanja/umiranja od istih. Odsek za masovne hronične nezarazne bolesti, Centra za kontrolu i prevenciju bolesti, Instituta za javno zdravlje u Nišu, u obavezi je da vodi populacione Registre MHNB za teritoriju Nišavskog i Topličkog okruga i to za:

1. Rak (C00-C96)
2. Akutni koronarni sindrom (I20.0, I21)
3. Šećerna bolest (E10 i E11)
4. Bolesti krvnih sudova mozga (I60-I64)*
5. Narkomanija (F11-F19)
6. Psihoze (F20-F29, F31)
7. Hroničnu insuficijenciju bubrega (N18)

* Registar se vodi od 2017. godine (u daljem tekstu: CVI)

Ranijim zakonskim propisima zaključno sa 2016. godinom vođeni su Registri i za: endemska nefropatija (N15.0)

8. Reumatska groznica (I00-I02)
9. Progresivna mišićna distrofija (G71.0)
10. Hemofilija (D66-D68)
11. Opstruktivna bolest pluća (J44)

Podaci o obolelima/umrlima od: malignih bolesti, šećerne bolesti i akutnog koronarnog sindroma prikupljeni aktivnim i pasivnim načinom unose se u komjuterske baze podataka, obrađuju i dostavljaju Republičkom Institutu za javno zdravlje gde se vode populacioni registri za celokupnu teritoriju Republike Srbije izuzev Kosova i Metohije. Podaci za ostale MHNB koje su po predviđenoj zakonskoj regulativi evidentiraju i prate na navedenom odseku za teritoriju oba okruga takođe se unose u komjuterske baze podataka, obrađuju i na osnovu dostupnih podataka vrši analiza obolevanja/umiranja i od ovih bolesti.

Na teritoriji Topličkog okruga u periodu 2016 – 2022. godina od MHNB koje podležu obaveznom prijavljivanju ukupno je obbolelo 6022 osobe a umrlo 4830. Prosečna nestandardizovana stopa incidencije iznosila je 937,6/100.000 stanovnika a prosečna nestandardizovana stopa mortaliteta iznosila je 752/100.000 stanovnika.

Učešće u obolevanju od MHNB u pomenutom periodu prikazana je na tabeli 49.

oboljenje	%	oboljenje	%
Maligne bolesti	35,2	CVI	6,4
Akutni koronarni sindrom (AKS)	26,8	Endemska nefropatija	0
Šećerna bolest (DM)	28,5	Reumatska groznica	0
Hronična bubrežna insuficijencija (HBI)	0,8	Progresivna mišićna distrofija	0
Psihoze	1	Hemofilija	0
Narkomanija	0,9	Opstruktivna bolest pluća (HOBP)	0,4

Najveće učešće u obolevanju beleže maligne bolesti a najmanje opstruktivna bolest pluća. Nijedan novi slučaj obolevanja nije zabeležen kod endemske nefropatije, reumatske groznice, progresivne mišićne distrofije i hemofilije.

Učešće u umiranju od MHNB u pomenutom periodu prikazana je na tabeli 50.

oboljenje	%	oboljenje	%
Maligne bolesti	33,5	CVI	13,6
Akutni koronarni sindrom (AKS)	18,1	Endemska nefropatija	0
Šećerna bolest (DM)	22	Reumatska groznica	0
Hronična bubrežna insuficijencija (HBI)	9	Progresivna mišićna distrofija	0
Psihoze	0,7	Hemofilija	0
Narkomanija	<0,1	Opstruktivna bolest pluća (HOBP)	3,1

Najveće učešće u umiranju beleži se kod malignih bolesti a najmanje kod narkomanije.

Nijedan slučaj umiranja nije zabeležen kod endemske nefropatije, reumatske groznice, progresivne mišićne distrofije i hemofilije.

5.4.1. Obolovanje i umiranje od malignih tumora

U navedenom periodu od malignih bolesti ukupno je registrovano 2118 novoobolelih (1082 muškarca i 1036 žena) sa prosečnom nestandardizovanom stopom incidencije od 329,8 na 100.000 stanovnika (335,1/100.000 muškaraca i 324,4/100.000 žena). Učešće obolelih muškaraca je nešto veće u odnosu na žene 51,1:48,9%. Distribucija obolovanja po uzrasnim grupama beleži više stope incidencije u starijim uzrasnim grupama (od 55 –te godine života) i to kod oba pola.

Vodeće lokalizacije u obolovanju od malignih tumora kod oba pola prikazani su na tabeli 51.

muškarci		žene	
lokalizacija	%	lokalizacija	%
pluća i bronh	21,9	dojka	18,6
kolon/rektum	13	kolon/rektum	9,4
prostata	8,9	pluća i bronh	10,2
mokraćna bešika	6,2	grlić materice	7,2
želudac	5,1	telo materice	6,7
larynx	4,8	jajnik	4,2
pankreas	3	pankreas	2,7
bubreg	2	mokraćna bešika	2,4
mozak	2,7	mozak	2,5
jetra	2,1	želudac	2,5
leukemije	2,6	jetra	6,1
usna šupljina i ždrelo	2,1	leukemije	3,2
dr. lokalizacije	25,7	dr. lokalizacije	24,3

Najučestalije lokalizacije u obolovanju od malignih tumora kod muškaraca su: pluća i bronh, kolon/rektum i prostata a kod žena: dojka, pluća i bronh i kolon/rektum.

U navedenom periodu od malignih bolesti ukupno je registrovano 1620 umrlih (908 muškarca i 712 žena) sa prosečnom nestandardizovanom stopom incidencije od 252,2 na 100.000 stanovnika (281,1/100.000 muškaraca i 222,9/100.000 žena). Učešće obolelih muškaraca je nešto veće u odnosu na žene 56:44%. Distribucija obolovanja po uzrasnim grupama beleži više stope incidencije u starijim uzrasnim grupama (od 55 –te godine života) i to kod oba pola.

Vodeće lokalizacije u umiranju od malignih tumora kod oba pola prikazani su na tabeli 52.

muškarci		žene	
lokalizacija	%	lokalizacija	%
pluća i bronh	31,8	dojka	18,1
kolon/rektum	11,9	kolon/rektum	8
prostata	7,1	pluća i bronh	13
mokraćna bešika	3,9	grlić materice	6,9
želudac	6,3	telo materice	4,7
larynx	3,6	jajnik	2,5
pankreas	3,4	pankreas	4,5
leukemije	2,8	jetra	4,7
mozak	2,6	mozak	2,5
jetra	4,6	želudac	4,3
dr. lokalizacije	22,2	dr. lokalizacije	30,6

Najučestalije lokalizacije u umiranju od malignih tumora kod muškaraca su: pluća i bronh, kolon/rektum i prostata a kod žena: dojka, pluća i bronh i kolon/rektum.

5.4.2. Obolevanje i umiranje od šećerne bolesti u populaciji Topličkog okruga period 2016-2022.godina

Šećerna bolest (u daljem tekstu: DM) je jedno od najčešćih masovnih hroničnih nezaraznih oboljenja i predstavlja veliki javno-zdravstveni problem. Iako se najviše stope incidencije registruju u razvijenim zemljama sveta, najveći porast broja obolelih očekuje se u zemljama u razvoju, gde spada i naša zemљa. Po rasprostranjenosti i učestalosti javljanja, dužini lečenja, komplikacijama koje ga prate, posledicama koje ostavlja i visokom mortalitetu, šećerna bolest predstavlja u zdravstvenom i socio-ekonomskom pogledu, jedan od najtežih problema savremene medicine i zdravstvene zaštite. Insulin-nezavisni dijabetes melitus (u daljem tekstu: INDM) čini 90% svih dijagnostikovanih oblika šećerne bolesti, dok ostali deo u učešću zauzima insulin-zavisni dijabetes melitus (u daljem tekstu: IZDM).

Tabela 53. Ukupan broj novoobolelih od DM tip 1 (do 29. godina) u periodu 2016-2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	3	1	1	1	2	2	4	14
Žene	0	1	1	2	2	1	3	10
Ukupno	3	2	2	3	4	3	7	24

Ukupno je registrovano 24 novoobolela do 29. godine života (14 muškaraca i 10 žena). Prosečan broj obolelih u navedenom periodu iznosio je 3. Prosečna godišnja nestandardizovana stopa incidencije iznosila je 3,7 na 100.000 stanovnika (4,3/100.000 muškaraca i 3,1/100.000 žena). Muškarci su obolevali prosečno 1,4 puta češće nego žene.

Tabela 54. Ukupan broj novoobolelih od DM tip 2 u periodu 2016-2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	81	80	60	44	92	87	73	517
Žene	90	81	65	55	78	101	86	556
Ukupno	171	161	125	99	170	188	159	1073

Ukupno je registrovano 1073 novoobolela i to 517 muškaraca i 556 žena. Prosečan broj obolelih u navedenom periodu iznosio je 153. Prosečna godišnja nestandardizovana stopa incidencije iznosila je 169,4 na 100 000 stanovnika (160,1/100.000 muškaraca i 174,1/100.000 žena). Žene su obolevale prosečno 1,1 puta češće nego muškarci.

Tabela 55. Ukupan broj umrlih od DM tip 1 u periodu 2016-2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	7	6	9	11	7	9	10	59
Žene	11	13	21	13	12	10	16	96
Ukupno	18	19	30	24	19	19	26	155

U naznačenom periodu ukupno je registrovano 155 umrlih i to 59 muškaraca i 96 žena. Prosečan broj umrlih iznosio je 22, prosečna godišnja nestandardizovana stopa mortaliteta iznosila je 24,1 na 100.000 stanovnika (18,3/100.000 muškaraca i 30,1/100.000 žena). Žene su umirale u proseku 1,6 puta češće nego muškarci.

Tabela 56. Ukupan broj umrlih od DM tip 2 u periodu 2016-2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	9	14	5	7	4	12	11	62
Žene	12	15	13	6	14	12	20	92
Ukupno	21	29	18	13	18	24	31	154

Ukupno je registrovano je 154 umrlih i to 62 muškaraca i 92 žene. Prosečan broj umrlih iznosio je 22, prosečna godišnja nestandardizovana stopa mortaliteta iznosila je 24 na 100.000 stanovnika (19,2/100.000 muškaraca i 28,8/100.000 žena). Žene su umirale u proseku 1,5 puta češće nego muškarci.

5.4.3. Obolenje i umiranje od akutnog koronarnog sindroma u populaciji Topličkog okruga, period 2016-2022.godina

Akutni koronarni sindrom (u daljem tekstu: AKS) je takođe jedan od najčešćih masovnih hroničnih nezaraznih oboljenja tj. stanja koja nastaju kao posledica akutne ishemije i/ili nekroze srčanog mišića i predstavlja veliki javno-zdravstveni problem.

AKS može da se ispolji kao: nestabilna angina (I20.0), akutni infarkt srčanog mišića bez i sa elevacijom ST segmenta (I21i I22) ili kao iznenadna srčana smrt koja je najčešći uzrok urgentnog prijema u bolnicu.

Tabela 57. Broj novoobolelih od AKS-a na teritoriji Topličkog okruga u periodu od 2016. do 2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	62	251	207	252	189	234	188	1383
Žene	33	193	106	169	124	147	107	879
Ukupno	95	444	313	421	313	381	295	2262

U posmatranom periodu ukupno je registrovano 2262 novoobolelih sa dijagnozom AKS-a (1383 muškarca i 879 žena). Prosečan broj novoobolelih iznosio je 323. Prosečna godišnja nstandardizovana stopa incidencije iznosila je 352,2 na 100.000 stanovnika (428,3/100.000 muškaraca i 275,2/100.000 žena). Muškarci su obolevali prosečno 1,6 puta češće od žena.

Tabela 58. Broj umrlih od AKS-a na teritoriji Topličkog okruga u periodu od 2016. do 2022.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ukupno
Muškarci	35	33	34	50	31	46	42	271
Žene	20	23	25	34	32	10	33	177
Ukupno	55	56	59	84	63	56	75	448

U posmatranom petogodišnjem periodu ukupno je registrovano 448 umrlih od AKS-a (271 muškaraca i 177 žena). Prosečan broj umrlih iznosio je 64. Prosečna godišnja nstandardizovana stopa mortaliteta iznosila je 69,8 na 100 000 stanovnika (84/100.000 muškaraca i 55,4/100.000 žena). Muškarci su umirali prosečno 1,5 puta češće od žena.

Znatno manje učešće u obolenju od 10% i u umiranju od 28% zbirno beleže druge MHNB koje se prate na Odseku za MHNB i zbog toga neće biti detaljnije analizirane.

Zaključak

U proteklih sedam godina učešće u obolenju i umiranju je na približno istom nivou. Najveće učešće u obolenju beleži se kod malignih bolesti i iznosi oko 35% svih obolelih. Najveće učešće u umiranju beleži se takođe kod malignih bolesti i iznosi oko 33% svih umrlih. Boljim i kompletlijim prijavljivanjem masovnih hroničnih nezaraznih bolesti dobila bi se realnija slika o zdravstvenom stanju stanovništva u ovom okrugu a samim tim i utvridle adekvatne mere u suzbijanju obolenja i umiranja od ovih bolesti.